

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vad är en god läskultur?

En enkätundersökning bland F-6 lärare

Owe Z Bellman och Ann-Kristin Persson

LAU370

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Liss Kerstin Sylvén

Rapportnummer: HT07-2611-053

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Vad är en god läskultur? – En enkätundersökning bland F-6 lärare.

Författare: Owe Z Bellman och Ann-Kristin Persson

Termin och år: Höstterminen 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Liss Kerstin Sylvén

Rapportnummer: HT07-2611-053

Nyckelord: Läsinläring, läsanvändning, skolmiljön, litteraturkanon, politiska beslut om åtgärder i skolan.

Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka vad främst litteraturen, men även lärarna, anser vara en god läskultur och hur detta påverkas av regeringens förslag om framtida eventuella förändringar för svensk skola.

Huvudfråga

Vad kan en god läskultur innehålla? Varför är det viktigt att läsa? Kan en litteraturkanon stimulera till en god läskultur? Kan åtgärderna i rapporten "Leve pluggskolan" bidra till att lärarna ges bättre förutsättningar och möjligheter att främja en god läskultur?

Metod och material

Vår metod består i en kvantitativ enkätundersökning som komplement till ett material bestående av litteratur och forskningsrapporter. I enkätundersökningen tillfrågades 24 lärare vid två olika F-6 skolor i en skärgårdskommun utanför Göteborg.

Resultat

Resultatet av enkätundersökningen består av för få svar för att kunna generaliseras och används som ett komplement. När det gäller resultatet av litteratur och rapportgenomgången finner vi att förutsättningarna för en god läskultur innehåller flera viktiga komponenter och är mycket viktigt för elevernas utveckling till individer och samhällsmedborgare.

Betydelse för läraryrket

Alla kontroverser och debatter som rör skolan och alla dess komponenter påverkar oss alla. Därför tycker vi oss ha sett att kopplingen mellan verksam personal inom skolan och de inom vetenskap och politik är av ytterst stor betydelse. Förändringar av den svenska skolan har därför en stor betydelse för alla inblandade och bör betraktas på djupet och inte bara genom den offentliga debatten. Kopplingen till den pedagogiska forskningen och samhällsdebatten anser vi spelar stor roll för skolan. Det krävs aktuella kunskaper och insikter om eventuella förändringar och för att kunna hantera det vi möter och förväntas hantera i skolans värld.

Förord

Då vi lever ihop har vi genomfört vårt examensarbete tillsammans. Både litteratur och skrivande har delats upp mellan oss efter de förutsättningar vi haft. Dessa har i liten del handlat om litteraturläsningen, då vi använt oss av litteratur som var och en haft på sina tidigare kurser. Den litteratur som vår handledare föreslagit oss har vi båda studerat och sen diskuterat vid matbordet! Vad gäller skrivandet har vi däremot delat upp lite, då vi har något olika starka sidor här. Dock under trivsel och glädje.

Vi har haft många givande diskussioner om materialet vi arbetat utifrån. Vid vissa tillfällen har vi inte varit överens med det som skrivits och vid några tillfällen har vi ändrat våra uppfattningar. Den stora besvikelsen i vårt arbete har varit enkätundersökningen. Även om flera personer varnade oss för att inte sätta för stor tilltro till antalet inlämningar, så valde vi att inta en optimistisk sida. Tyvärr fick vi äta upp detta och vidare genomlida ett par dagar av besvikna funderingar på våra eventuella framtida kollegor!

Slutdokumentet har arbetats fram under jul- och nyårshelg, samt i samband med födelsedagar och förkyllningar, vilket säkert kommer att innebära fasligt (o) trevliga minnen av vårt examensarbete! Dock kommer säkert insikter och kunskaperna från detta examensarbete i framtiden att skänka oss mycket nytta och må hända, lite glädje!

Öckerö januari 2008

Owe Z Bellman och Ann-Kristin Persson

1. Inledning.....	1
2. Syfte.....	2
3. Frågeställningar.....	2
4. Begreppsdefinitioner.....	3
4.1 Läskultur.....	3
4.2 Kulturarv.....	3
4.3 Litteraturkanon.....	3
4.4 IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement).....	3
4.5 OECD (Organization for Economic Co-operation and Development).....	3
5. Litteraturgenomgång.....	4
5.1 Läsning	4
5.1.1 Hur elever lär sig att läsa och skriva utifrån ett teoretiskt perspektiv.....	4
5.1.2 Uppfattningar om läsinlärningsmetoder.....	5
5.1.3 Var hittar barn litteratur.....	7
5.1.4 Varför är det viktigt att läsa.....	7
5.2 Exempel på ett lyckat läsprojekt och dess resultat	11
5.2.1 Projektet och mål.....	11
5.2.2 Pedagogiken.....	11
5.2.3 Metodiken.....	11
5.2.4 Fysiska miljöer.....	12
5.2.5 Arbetsätt.....	12
5.2.6 Utveckling av projektet.....	13
5.2.7 Resultat.....	13
5.3 Litteraturkanon	14
5.3.1 En eventuell svensk litteraturkanon.....	14
5.3.2 Hur kan en eventuell litteraturkanon påverka.....	17
5.4 Rapporter	19
5.4.1 PIRLS 2006.....	19
5.4.2 PISA 2006.....	20
5.4.3 "Leve pluggskolan".....	21
5.4.4 "Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti i lågstadiet".....	22
5.5 Styrdokument	23
6. Metod.....	26
6.1 Data	26
6.2 Urval för enkät	26
6.3 Etik	26
6.4 Genomförande	26
6.5 Validitet och reliabilitet	27
7. Resultat.....	28
7.1 Bearbetning av data	28
7.2 Enkätsvaren	28
8. Diskussion.....	33
8.1 Vad kan en god läskultur innehålla?.....	33
8.2 Varför är det viktigt att läsa?.....	34
8.3 Kan en litteraturkanon stimulera till en god läskultur?.....	35
8.4 Kan åtgärderna i rapporten "Leve pluggskolan" bidra till att lärarna ges bättre förutsättningar och möjligheter att främja en god läskultur?.....	36
9. Slutord	37
10. Förslag till vidare forskning	37
Referenser.....	38
Bilaga A: Missivbrev.....	39
Bilaga B: Enkät.....	39

1. Inledning

Intresset för vårt ämne kom sig naturligt då båda två tidigare läst inriktningar där läsinläring och läsutveckling varit centralt. Vid diskussioner dök det upp olika frågor som hela tiden grundade sig i vad som är en god läskultur och hur skapas den?

Vår uppfattning om vikten av olika komponenter, såsom litteraturmiljö, interna processer och forskning och argument för och emot olika sorters läskultur, kommer sig framförallt av våra inriktningar och de tankar som fötts inför vårt kommande läraryrke. Vi anser båda två att det är ytterst viktigt med läsning i olika sammanhang och att det inför detta examensarbete även skapades en kittlande nyfikenhet för hur och varför, men även vad som är en god läskultur. Dessutom märkte vi tidigt att mycket av det som vi tar upp faktiskt är ett ytterst aktuellt ämne, då det både debatteras och skrivs om såväl forskning som kommande skolreform. Även de diskussioner som vi i olika sammanhang deltagit i under vår utbildning på Göteborgs Universitet angående lärarprofessionalism eller inte, har gjort oss intresserade av fördjupning i forskning och vetenskap likväl som olika rapporter och studier inom området läsinläring, läsutveckling och det vi benämner som läskultur.

Av olika rapporter kan man utläsa att svenska elever läser sämre än genomsnittet, i andra att vi läser bättre. Vilken av dessa stämmer? Stämmer de överhuvudtaget? Handlar det om vetenskapligt belagda undersökningar? Eftersom hänvisningar till PISA-rapporten ger en bild av läget och hänvisningar till PIRLS-rapporten en något annorlunda, så är frågan om vilket fokus man här har, ideal eller verklighet.

I olika debatter rörande framtida förändringar inom den svenska skolan hänvisar skolminister Jan Björklund till en rapport kallad "Leve pluggskolan". Denna rapport innehåll och förslag baseras på resultaten ur den internationella undersökningen PIRLS (2001). I rapporten från både regeringens skolminister och utbildningsminister finns förslag till åtgärder, vilken effekt får detta för barns läskultur, förbättras den eller inte?

Det hävdas i rapporten "Leve pluggskolan", att svenska elever pluggar minst i västvärlden och detta bland annat beror på stökiga lektioner och skolk. Vidare anføres att dagens kursplan i ämnet svenska ger färre antal lektionstimmar och genererar sämre kunskaper i ämnet än till exempel kursplanen för ämnet svenska anno 1919.

Åtgärder som bland annat föreslås är att ämnet svenska skall ges en mer uttalad särställning inom svensk skola, likväl som att antalet lektionstimmar och läxor skall öka. Dessa åtgärder föreslås med avseende på en ambitionshöjning i läsning och skrivning hos svenska elever. Mer konkreta åtgärder för de tidigare åldrarna återges av Björklund i rapporten "Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti".

Vid sidan av rapporten "Leve pluggskolan", drivs även en fråga med upprinnelse i skolministerns parti angående en framtida litteraturkanon. Man hävdar att nationen och dess skola är i behov av en sådan. När det gäller en litteraturkanon hamnar debatten ofta inom den politiska polemiken, då klassisk vänster ställs mot klassisk höger.

I alla frågor rörande läskultur anser vi att det är viktigt att försöka utröna huruvida debatten drivs genom förklädda politiska budskap eller om den är förankrad inom den pedagogiska forskningen.

Vi har valt att genom främst litteraturstudier och en kompletterande enkätundersökning till lärare, försöka finna ut vad en god läskultur är och hur den uppstår. Vidare hur detta påverkas av rapporten "Leve pluggskolan". Vi har på olika sätt kommit att fundera över sakernas tillstånd, grundat i våra erfarenheter av skolans värld, vilka initialt ger en bild som inte riktigt verkar gå att identifiera sig med i ovan nämnda rapport. Är det politik det handlar om, eller är det verkligen fara på taket? Läser verkligen svenska barn så lite/dåligt och går detta att bota med fler skoldagar, mer läxa och mer lektionstimmar?

De flesta eleverna verkar lära sig läsa i dagens svenska skola, oavsett vilken metod som lärarna väljer att använda. Dock har debatten om vilken metod som är bäst pågått länge och verkar fortsätta, om än i något mindre format. I de inledande diskussionerna över våra tankar runt ämnet, fann vi att detta är en del av den läskultur som vi valt att skriva om. De läsmetoder som förekommer oftast i både utbildnings- och mediesammanhang, och vilka vi i vårt arbete kommer att kretsa runt är det man benämner som *ljudningsmetoden och helordsmetoden* (dessa presenteras utförligare på sidan 5-6), där de stora skillnaderna mest verkar bygga på olika förutfattade meningar. Att ljudningsmetoden är en "bottom-up process" och bygger på ett mer atomistiskt tillämpande, medan helordsmetoden är en "top-down process" som bygger på ett mer holistiskt tillämpande och att dessa båda står i någon form av motsatsförhållande (Liberg, 2006: 15-16).

2. Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka vad främst litteraturen, men även lärarna, anser vara en god läskultur och hur detta påverkas av en framtida litteraturkanon och rapporten "Leve pluggskolan". Vidare vill vi med vår litteraturgenomgång visa vad det vi kallar en god läskultur innehåller, hur den kan tillämpas och varför detta kan vara viktigt.

Vi har valt att gå från de olika komponenterna för en god läskultur, utifrån så som vi uppfattar stegen från den första läsinlärningen, till den kultur som uppstår genom användandet av just läsning och vidareutvecklingen inom denna kultur. Inom dessa nämnda områden finns det faktorer och processer som uppstår, varför vi tar upp dem i det sammanhang vi anser dem höra hemma.

3. Frågeställningar

Vad kan en god läskultur innehålla? Varför är det viktigt att läsa?

Kan en litteraturkanon stimulera till en god läskultur?

Kan åtgärderna i rapporten "Leve pluggskolan" bidra till att lärarna ges bättre förutsättningar och möjligheter att främja en god läskultur?

4. Begreppsdefinitioner

Då vi under tiden för detta examensarbete märkt att inte alla var insatta i vad vissa begrepp i texten står för, så följer här en definition över några av dessa begrepp. Ett par är vanligt förekommande organisationsnamn, men ändå inte alltid självklara. Läskultur är författarnas egen definition utifrån utbildning och litteratur.

4.1 Läskultur

Klassrumsmiljöns utformning, pedagogiska och metodiska val för inläring och utveckling inom läsning. Form av tid till och plats för läsande. Det som människan skapar som kollektiv och individuell varelse. Forskning och debatt runt och inom området läsning. Det som i form av litteratur har skapats av och för människor för upplevelse, kunskap, odlande av och deltagande i sin egen uppfattning av kultur.

4.2 Kulturarv

”idéer och värderingar som ingår i en kulturs historia och som fungerar som en gemensam referensram: det västerländska ~et
BET.NYANS: mer konkret om de föremål som är bevarade från äldre tider: ~et i form av arkitektur och konst” (Nationalencyklopedin, 2007a).

4.3 Litteraturkanon

”ka´non (lat. ca´non, av grek. kana´n, 'rak stång', 'linjal', 'måttstock', 'rättesnöre', 'regel', 'mönster', 'tabell' m.m.), regel(samling), text(er) eller dokument som anses normerande; inom litteraturvetenskapen, i anslutning till det teologiska bruket, de verk som av forskningen tillskrivs en viss författare. Under senantiken upprättades listor över mönstergilla författare eller verk, som borde studeras som rättesnöre eller kanon för litterärt skapande. Ur detta bruk har en andra modern litteraturvetenskaplig betydelse av ordet uppkommit, nämligen det urval av litterära verk som vid en viss tid läses i skolor, är föremål för forskning, hålls aktuella genom nyttgåvor osv. Detta urval beror av tidens värderingar och antas präglade nya generationers normer och litterära uppfattning. Därför är sådan kanonbildning numera föremål för studium och debatt inom den s.k. receptionsforskningen och inom undervisningsväsendet, särskilt i USA.” (Nationalencyklopedin, 2007b)

4.4 IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement)

Översatt till ”Internationell sammanslutning för utvärdering av elevprestationer” (Skolverket, 2007a, s 29). Sverige är idag ett av IEA:s över 40 medlemsländer och ingår i de olika studierna som organisationen genomför med utgångspunkt i utbildningsresultat och utbildningspraktik i de olika utbildningssystem som finns i världen. Organisationen bildades 1959 av forskare som ansåg det vara oerhört viktigt med forskning som genomförs kontinuerligt med jämna mellanrum. PIRLS-studien startade 2001 exakt tio år efter senaste studien av elevers läsförmåga The IEA Reading Literacy Study 1991 för att resultaten då skulle vara mer jämförbara längre bakåt i tiden (Skolverket, 2007a: 29)

4.5 OECD (Organization for Economic Co-operation and Development)

är en organisation som startades 1961 av 20 industrialiserade västländer. Fokus för deras arbete är att på lång sikt stimulera ekonomisk tillväxt, sysselsättning och en friare handel över gränser i världen. Inom OECD finns en organisation CERI (Centre for Educational Research and Innovation) som får uppdrag av utbildningsministrarna i medlemsländerna att arbeta med forskning om utbildning och skolutveckling i olika frågor (Pedagogisk Uppslagsbok, 1996a: 441).

5. Litteraturgenomgång

I vår litteraturgenomgång kommer vi att gå igenom de komponenter som vi tidigare nämnt som innehåll i en läskultur. Genomgången börjar med basen i allt som har med läsning att göra, nämligen hur man lär sig att läsa. Vidare passerar vi genom uppfattningarna om vilken metod som anses bäst lämpad för ändamålet, var eleverna hittar litteraturen, varför det anses viktigt att läsa och ett läsprojekt som utföll mycket väl. Efter att en god läskultur beskrivits följer genomgång av litteraturkanon och de olika rapporter som ligger till grund för kommande eventuella förändringar inom den svenska skolan. Avslutningsvis redovisar vi i vår litteraturgenomgång delar av styrdokumentet, vilka är fundament för läraryrket.

5.1 Läsning

5.1.1 Hur elever lär sig att läsa och skriva utifrån ett teoretiskt perspektiv.

Forskarnas syn på hur man bäst lär sig att läsa och skriva har varierat beroende på vilket perspektiv och inom vilka olika vetenskapliga discipliner såsom pedagogik, psykologi, sociologi, m.m. forskningen har utgått ifrån. I början var forskarna främst intresserade av hur individen lär sig att läsa för att sedan faktiskt vara en individ som läser vilket kallas *ett individualpsykologiskt perspektiv*. Att läsa ansågs vara en perceptionsprocess där talspråkscentrum i hjärnan utgör navet och där språkets grammatik innehållande de olika delar som utgör en fonetisk, en fonologisk, en syntaktisk, och en semantisk komponent där läs- och skrivutvecklingen automatiseras och blir en kunskap (Liberg, 2006: 15-17). I slutet av 1960-talet ansåg forskningen att barnets förmåga att tala om språket det vill säga att använda ett *metaspråk* och kunna svara på frågorna ”Hur många ljud finns det i ordet ’sol’? eller ”Vad blir s-o-l?” kunde säga om barnet var på väg att knäcka koden och bli en läsande och skrivande individ med en god medvetenhet om sin mentala grammatik i hjärnans språkcentrum. I slutet av 1960-talet började forskarna intressera sig för hur barnen verkligen betar sig i olika faktiska läs- och skrivsituationer. Dessa observationer visade att barnen redan vid tvåårsåldern började använda skriftspråket i sin lek (Liberg, 2006: 17-18). Under 1990-talet kom forskningen att främst utgå från två olika perspektiv över hur barn lär sig läsa och skriva. Det handlar om *sociokognitivt perspektiv* där man främst är intresserad av hur de enskilda individerna utvecklar sina kunskaper olika utifrån olika sammanhang i det sociokulturella sammanhang individen ingår i. I det *sociokulturella perspektivet* är forskarna mer intresserade av hur stor påverkan miljön runt omkring barnet har för utvecklingen (Liberg, 2006: 18-19). Både Piaget och Vygotsky betonar vikten av miljöns påverkan för att det skall uppstå kunskapsutveckling för individen. Vygotsky ansåg att både kulturen och interaktionen mellan människor påverkar utvecklingen. Barnets kunskap blir en mental struktur genom att det finns en handledare i omgivningen som lär ut var kunskapen finns och hjälper barnet att finna sina egna tankar och erfarenheter som vägvisare till kunskapen. Piaget ansåg att barnet skapar kunskap genom att själv vara aktivt och med hjälp av att undersöka och experimentera sin omgivning (Säljö, 2003: 80-88).

När det gäller olika läsmetoder så användes under 1800-talet och in på 1900-talet den så kallade *stavmetoden*. Detta var en metod där bokstävernas namn först lärs in och sedan läggs ihop så att hela ordet avläses (Pedagogisk Uppslagsbok, 1996b: 594). *Stavningsmetoden* ersattes under 1900-talet av *ljudmetoden*, vilken utgår från ordens språkljud.

Ljudningsmetoden innebär att eleven lär sig bokstävers ljud för att sedan foga samman dessa delar till ett ord, delarna bildar en helhet. När eleven lärt sig att *ljuda* ett ord lär sig eleven att

känna igen det lästa ordet som just ett ord (Pedagogisk Uppslagsbok, 1996c: 357). I *God läsutveckling* (Lundberg och Herrlin, 2005: 8-9) beskrivs även de fem viktigaste dimensionerna för en god läsutveckling inom den så kallade *ljudningsmetoden*, vilka samspelar för en individs läsutvecklingsnivå. Dessa fem är: fonologisk medvetenhet, ordavkodning, flyt i läsningen, läsförståelse och läsintresse. Man trycker på att se dessa som olika dimensioner som ömsesidigt samspel. Dessa dimensioner är delarna som skapar en helhet.

I början av 1970-talet utvecklades en metod kallad LTG-metoden (läsning på talets grund) med en tanke att själva läsinlärningen är en vidareutveckling av den talspråkliga förmågan hos individen. Centralt för denna metod är att eleverna tillsammans formulerar texterna som man sedan under läsundervisningen arbetar med. Strukturen för undervisningen bygger på fem olika faser, samtalsfasen, dikteringsfasen, laborationsfasen, återläsningsfasen och efterbehandlingsfasen, där man arbetar utifrån gemensamt producerad text. Motsvarigheten till denna metod är den i USA tidigare framtagna LEA-metoden (language experience approach) som slog igenom redan i slutet av 1950-talet (Pedagogisk Uppslagsbok, 1996d: 360).

Helordsmetoden (whole language metoden) utarbetades under samma period i Nya Zeeland. Tanken är att elever bäst lär sig läsa genom autentisk litteratur med ett, för eleven meningsfullt innehåll. Detta gäller både skön- och facklitteratur, vilket då anses skapa en positiv upplevelse och ett lustfyllt läsande för eleven. Tanken är att läraren skall arbeta mer som en handledare och stödja eleven, för att i detta kunna identifiera vilken lässtrategi eleven använder. Inom helordsmetoden ser man läsningen som en del av en process där även tal, sång, skrivande, teater, bild med flera, ingår. Man menar att läsning i sig inte innebär en färdighet utan snarare bör beskrivas utifrån självkänsla, motivation, meningsfullhet och utveckling. Skrivning anses inom denna metod som ett sätt att bli en bra läsare genom att barn under skrivande ser hur en text blir till. Målet för denna metod är att skapa självständiga läsare (Alleklef & Lindvall, 2003: 9-10).

5.1.2 Uppfattningar om läsinlärningsmetoder

Traditionellt har läsforskare ofta ansetts hamna i olika uppfattningar om vad som anses vara optimalt för läsinlärning. Kontroversen kan förenklat beskrivas som den så kallade ljudmetoden mot helordsmetoden. Under vår utbildningstid i Göteborg har dessa inriktningar inom lärarprogrammet främst benämnts som "Lundberg vs Liberg", vilket innebär en begreppsgestaltning genom Professorerna Ingvar Lundberg och Caroline Liberg. I kontroversen står på ena sidan ljudningstekniken, vilken innebär att varje bokstav har ett namn och ett visst ljud. Bokstäverna står i en speciell ordning och har ett visst uttal. Samtidigt som man läser bokstäverna skall man ljuda ihop dem enskilt för att därefter tala om vad det står. När medvetande om fonemen har utvecklats stärks också läsförståelsen. Läsförståelsen i sin tur hjälper till att stärka den fonologiska medvetenheten (Lundberg & Herrlin, 2005: 9-17).

På den andra sidan i kontroversen står helordsläsandet. Denna typ av läsande kallas effektivt läsande vilket innebär att nu flyter läsningen smidigt och störs inte av ljudningar eller tragglande. Denna form av läsande leder läsaren djupare in i texten och dess värld. Då barnen befinner vid detta stadium klara han/hon av ett vardagligt lyssnande och talande och kan förstå innebörden av gester och kroppsspråk som vi använder oss av. De första tecknen på att

barnet klara av att utföra på egen hand delas upp i olika typer av skrivande och läsande vilka är följande.

- preläsande och preskrivande;
- situationsläsande och situationsskrivande;
- tidig form av helordsläsande och tidig form av helordsskrivande.

(Liberg, 2006: 43-53).

Sammanfattningsvis kan man säga att ljudningsmetoden går från del till helhet, medan helordsmetoden handlar om helhet till del till helhet.

Som en följd av detta beslöt man sig för att skapa ett konsensusprojekt med förhoppningen att kunna föra samman dessa två sidor. 2005 kom en slutrapport där man anser att en fred har uppnåtts i det så kallade läskriget, alltså vilken metod som är optimal när det gäller hur barn lär sig läsa.

Intressant är, att man i en artikel i decembers utgåva av Skolvärlden anser att föreställningen om kontroversen existerar i lärarrummen. Man menar att lärarna anser att forskarna fortfarande är uppdelade i två läger. Man antyder vidare att ett problem kan vara lärarutbildningens bristande anknytning inom ämnet, likväl som lärarnas kompetensutveckling. Ur detta härstammar uppfattningar som oenighet mellan ljudningsmetoden mot helordsmetoden, likväl som att till exempel en elev som har svårt att komma igång med sitt läsande alltid har problem med avkodning. Andra läsforskare hävdar att lärarna hamnar i ett visst sätt att tänka på grund av bristande insikt om elevers utveckling och att de tillämpar metoder, vilket innebär felaktiga övningar för eleverna. I artikeln från Skolvärlden berättar professor Liberg att hon efter 25 års forskning ser hur de olika perspektiven istället för konkurrerande, kan ses som kompletterande och fördjupande (Wermeling, 2007: 12-15).

Man kan hänvisa till vad Smith (2000: 9-17) säger angående vikten av forskning och metoder. Han menar att de olika metoder som det forskats kring och än idag forskas om, bara är en del av en över tid gigantisk forskning om olika metoder. Denna forskning och tusentals vetenskapliga studier på små variationer inom ett fåtal teman har endast visat att alla metoder kan ge vissa positiva resultat vid vissa tillfällen. Enligt Smith har det under mer än tvåtusen år ännu inte lagts fram en metod som varit helt värdelös. Sammantaget har all forskning inom läsundervisningen lyckats bevisa en enda sak helt säkert, att barn är otroligt flexibla och fogliga. Det verkar enligt Smith som om barn trots allt lär sig läsa, oavsett vilken metod man använder. Dock varierar framgången med olika metoder mellan olika lärare och olika barn. Det som fungerar för en lärare med ett antal barn, kanske inte fungerar för samma lärare med andra barn. Enligt Smith är det viktigt att vara medveten om att det inte finns en metod som ger positiva resultat för alla barn.

Om man som lärarstudent eller lärare upplever kontroversen mellan metoder eller konsensusprojekt som ansträngande och svår att undvika, så kanske man kan vända fokus mot något viktigare för alla människor, både ung som gammal, både elev och lärare, nämligen att kunna läsa och objektet för läsningen. I det begrepp som vi kallar "läskultur" ingår en viktig beståndsdel, nämligen litteratur eller kanske bara: böcker!

5.1.3 Var hittar barn litteratur

Något som är helt säkert i vårt samhälle är att det är oerhört svårt att undvika böcker. Vi talar i vårt arbete om läskultur och att vi ser det som olika faktorer i omgivande miljö vilka påverkar individens lust till läsning. Men inte enbart detta påverkar utan även lättheten hur man finner sin litteratur.

Under litteraturläsningen fann vi i boken *Barnens tre bibliotek* (Wåhlin och Asplund-Carlsson, 1994) en studie där olika distributionsvägar förekommer beroende på läsarens ålder. För elever i skolan talas det om tre olika bibliotek där man hämtar och använder läsningen.

Familjebiblioteket har stor betydelse. Den främsta variabeln i detta bibliotek är bokligheten, vilka böcker som finns i hemmet, och inte hemmets sociala tillhörighet eller individens intelligens. Här handlar det om högläsning av de böcker som finns i hemmet. Högläsning i hemmet kan ses som ett viktigt begrepp för barnets socialisation och omvärldsorientering. Det är ett viktigt inslag i föräldrarnas fostran och ger barnen stor fantasiupplevelse. Böckerna kommer i form av gåvor, vid födelsedagar eller högtider, eller så köps någon intressant bok in (Wåhlin och Asplund-Carlsson, 1994: 93-115).

Kompisbiblioteket är det bibliotek där kompisar utbyter tankar och funderingar kring en bok de läst. En bok som anses vara ”bra” går runt bland ett antal personer och de får uttrycka sina speciella åsikter om boken. I skolans värld kan detta bibliotek upplevas som en ”subkultur” där det handlar om uppror mot klassiker och ”stenåldersböcker” som eleven känner sig tvingad att läsa i skolan. I studien handlar det om att eleverna läser Wahlströms ungdomsböcker vilka de inte kan låna i skolan eller på kommunbiblioteket (Wåhlin och Asplund-Carlsson, 1994: 117-131).

Samhällsbiblioteket är skolan och kommunbiblioteken. Skolans har tre uppgifter att fylla för eleven. Först handlar det om en social relevans genom högläsning av böcker från olika genrer. Därefter kommer det organiserade läsandet för eleven genom bänkböcker. För det tredje har skolan en miljö som befrämjar läsningen genom tips och samtal om böcker. I detta bibliotek har läraren ett stort ansvar. Kommunbiblioteken har större betydelse för äldre läsare än för just elever i skolan. Biblioteken har en självklar plats och uppgift men eleverna ifrågasätter eller ställer inte krav på bibliotekarierna såsom äldre läsare gör (Wåhlin och Asplund-Carlsson, 1994: 133-149).

5.1.4 Varför är det viktigt att läsa

Redan i slutet av 1600-talet var svenskar ett läskunnigt folk vilket till stor del berodde på olika politiska kampanjer som främst vilade på religiösa grunder. Allmän läskunnighet påbjöds redan i kyrkolagen från 1686 där den enskilde själv skulle kunna läsa Guds ord. Bibeln var den skrift som var framträdande och genom vilken prästerna ansvarade för undervisningen. Men 1723 övergick ansvaret för läsningen till fadern i hemmet och resultatet av detta granskades sen genom husförhören. Vid denna tidpunkt blev läsförmåga ett av inträdeskraven till den fyraåriga och gymnasieförberedande trivialskolan och man börjar även betygsbedöma läskunnigheten genom en ”kan – kan inte” skala. 1750 kom krav på att den som läste även skulle ha förståelse för det lästa och inte enbart innantilläsningen betygsattes av prästen. Kampanjerna för att föräldrarna skulle ta på sig ansvaret för barnen och folket på gården drevs med både ”ris och ros”. Försummelser kunde leda till böter som sedan finansierade socknens fattiga barns läsundervisning. Lagar reglerade att människorna måste

kunna läsa för att få konfirmeras, gifta sig, fostra barn och vara vittne i tinget. Som en följd av detta utvecklades en stor läskunnighet i Sverige, vilket resulterade i att läskunnighet blev ett inträdeskrav till folkskolan 1842 (Dahlgren, Gustafsson, Mellgren & Olsson, 2006: 26-31).

Stora förändringar i slutet av 1700-talet då människorna övergav jordbruket innebar att läsundervisningen inte längre kunde bedrivas i hemmen vilket ledde till att det infördes en allmän skolundervisning i samhällets regi. Detta innebar dock en försämring i läsfärdigheten hos eleverna på grund av att föräldrarna ansåg sig kunna släppa ansvaret och låta folkskolan göra jobbet. Men även att folkskolan hade små resurser, stora klasser och att flertalet av eleverna hade lång skolväg och inte alltid dök upp var bidragande orsaker till försämringen. Förändringen som skulle leda till bättre resultat blev därför införandet av småskolan 1858 där läsundervisningen formellt blev ett oerhört viktigt ämne (Dahlgren, m fl, 2006: 26-31).

Jämfört med kraven på läskunnighet från förr, så har vi idag ett samhälle som ställer andra krav på medborgarna. Att läsa innebär att vi utvecklar många förmågor som är ett måste för att klara av vår vardag. Men även genom att läsa stärker vi vår identitet, självkänslan och vår fantasiförmåga som sätts på prov. Att läsa innebär även att vi utvecklar en förmåga till att kritiskt granska och vågar ifrågasätta olika saker i vår miljö.

Idag råder en övertygelse om att läsa såväl som att skriva är handlingar av kulturell art och bygger på handling mellan två personer eller en form av kommunikation mellan olika sidor hos en individ som till exempel vid läsning eller dagboksskrivande. Den skrivna texten är ett sätt för läsaren att återskapa och behandla tankar som textens författare önskat ge uttryck för. Man menar att läsning och skrivning inte går att se som, eller skall hanteras som, enbart tekniska färdigheter. Professor Frank Smith för i boken *Läsning* (2000) fram tesen att barn lär sig läsa genom att läsa och att detta är något av en huvudpoäng. Smith menar vidare att ett undervisningsproblem är att lärare vet vad man bör göra snarare än varför. Det viktiga i att läsa, menar Smith, är vad som händer ”bakom ögonen”, alltså vilka processer som uppstår. När det gäller minnet i form av korttidsminnet och långtidsminnet menar Smith att dessa har sina begränsningar. Dessa begränsningar kan dock övervinnas om läsaren har tillgång till ett stimulerande läsmaterial som de upplever meningsfullt. Detta hjälper till att underlätta för läsaren vad gäller att hålla de ganska få och just nu uppmärksammade sakerna kvar i korttidsminnet och att dessa saker på sikt permanentas i långtidsminnet, vilket annars tar tid. Man använder och stärker då dessa båda minnesfunktioner positivt istället för att de skall belastas negativt och spela ut varandra. Att läsmaterialet upplevs som meningsfullt menar Smith är särskilt viktigt för dem som skall lära sig läsa (Smith, 2000: 7-64)

I utvecklingspsykologen Piagets kognitiva modell beskrivs tänkandet genom två centrala begrepp: assimilation och ackommodation, vilka får oss att anpassa oss till omgivningen. Denna anpassning, kallad adaption, är enligt Piaget biologisk. Assimilation står för den kunskap och information som vi tar emot från vår omvärld och anpassar till den kunskap och erfarenhet vi har sedan tidigare. Ackommodation innebär att den gamla kunskapen anpassas till den nya kunskap och information vi tar in. Denna blir i sig en viktig komponent för att förstå sig på sin tillvaro, vilket i sin tur motverkar upplevelsen av stress hos individen. Piaget menar att varje individ eftersträvar en balans mellan dessa två kognitiva begrepp (Adler & Holmgren, 2000: 58-61).

”När däremot assimilation får dominera kommer individen att förvränga information och kunskap som ges från omgivningen. Blir ackommodation dominerande hamnar individen i ett stereotypt imiterande av omvärlden utan djupare förståelse.” (Adler & Holmgren, 2000, s 59)

När det gäller känslor menar Adler och Holmgren (2000) att dessa inte fångas på samma sätt som en tanke. Känslor föds oftast i en relation, i ett berättande eller när vi lyssnar på någon och förändras i takt med att individen tar in nya associationer, vilka föder nya känslor. För att information skall tas in på ett adekvat sätt är det viktigt att mottagaren tidigt upplever en känsla av nyfikenhet, då detta skapar intresse för det som kommer till oss likväl som öppnar upp våra sinnen. Mottagaren blir mer uppmärksam och medveten till det som förmedlas och får lättare att lagra informationen i sitt minnessystem (Adler & Holmgren, 2000: 82-85).

Även individens identitet utvecklas genom läsning. I samhället talas det om två olika sociala identiteter. *Objektiv* social identitet är den som omgivningen tilldelar individen, vilket handlar om att individen anses tillhöra en specifik grupp som har samma tänkande. Risker är att olikheter mellan olika grupper förstoras och för individens del anses alla gemensamma egenskaper även gälla den enskilda individen. *Subjektiv* social identitet är individen egen självbild som även den påverkas av grupptillhörigheten och omgivningens syn på vem individen är. Men främst handlar den *subjektiva* identiteten om att individen har en känsla av att vara en unik individ som har egna åsikter och som är omöjlig att sortera in i något specifikt fack (Wellros, 1998: 115-117).

Läsning har, enligt Smith (2000), en central uppgift. Oavsett om det handlar om att läsa ur olika läromedel, skönlitteratur, faktatexter, matsedlar, busstidtabeller, skrivna lappar från kompisar, läraren eller föräldrarna är den centrala delen att vi måste ställa frågor (behovet av förutsägelse) om texten och att frågorna måste bli besvarade för att förståelse för texten skall upplevas. Då läsaren möter en text har vi redan från börja en uppfattning och tro på vad innehållet i texten vill säga oss. Men om vi under läsandet inte får svar på våra egna frågor, utan osäkerheten om vad texten vill säga mig som läser kvarstår, så har vi inte upplevt förståelse. Smith (2000) hävdar att lärare i skolan använder ordet förståelse då det gäller läsning utifrån en helt annan definition. Han anser att läraren ser förståelse som *resultatet* av lärandet fast själva grunden i förståelsen är textens meningsfullhet. Problemet kan ligga i att läraren, som tidigare nämnts, övats mer i att göra, än att veta varför. Vi måste se förståelsen som ett tillstånd där läsaren inte längre har några obesvarade frågor och inte som kvantitet av kunskaper som kan plockas fram ut en text (Smith, 2000: 107-126).

Medlem i de läskunnigas förening kan läsaren först bli då förståelse för syftet med att läsa och hur läsningen kan stärka individens intresse och nyfikenhet inträtt. Enligt Smith (2000) blir detta omgivningens stora uppgift och det måste ske med meningsfulla texter. Att läsa högt och tillsammans men även att tala om vad som står på olika saker gör att redan små barn får en förståelse för varför vi ska kunna läsa. Varför vi behöver läsa har flera olika skäl men det handlar om att vi läser för njutningens skull, för att skaffa kunskap och information och även för att identifiera oss med andra både verkliga och påhittade individer (Smith, 2000: 169-174).

Som avrundning på vikten av att läsa kritiserar, nästan sågar Olof Lagercrantz (1985) två författare som han beskriver som "litterära superhjältar", Marcel Proust och James Joyce. Lagercrantz anför dessa två som exempel på författare som helt glömt av att läsaren också är en typ av medskapare till ett verk. "Ingen förmår läsa mer än en liten bit i taget av /.../ utan att få kvävningssymptom" (Lagercrantz, 1985, s 8-9). Avslutningsvis avrundar Lagercrantz stycket med att läsaren av hans text själv får avgöra om dessa författares verk kan anses för fulländning eller tecken på förfall. Att läsaren anses vara medskapare till ett verk hänvisas till den polsk-engelske författaren Joseph Conrads brevväxling med en vän, där Conrad skriver "Vilka underbart goda nyheter att just *du* tycker om min bok ty man skriver bara halva boken, andra hälften får läsaren ta hand om" (Lagercrantz, 1985, s 8). Detta resonemang betyder i

sammanhanget enligt Lagercrantz, att om en bok kan anses vara skriven till hälften av författaren och den andra hälften av läsaren, så blir följden att en bok bara blir bättre och bättre ju mer begåvning som finns och ju mer kärlek som läggs ner på läsningen av läsaren. Detta likväl som annat vi tidigare nämnt kan ses som viktiga skäl till att läsa för att utvecklas både genom kunskapsintag och genom njutning.

5.2 Exempel på ett lyckat läsprojekt och dess resultat

När det gäller hur man inom skolans värld kan arbeta för att nå goda resultat för elevernas läsutveckling, så fann vi vid litteraturgenomgången projektet ”Listiga räven” och fortsättningen ”Listiga räven smyger vidare” som relevanta. Genom att detta projekt nådde så goda resultat, så vi vill belysa detta som ett mycket gott exempel. Vi anser oss även finna många av de komponenter som ingår i en god läskultur, samt många goda idéer för framtida lärarutövning. Vi kommer inte, förutom vid direkt citat, att ange sidanvisningar i den kommande texten. Detta för att vi i princip använder oss av böckerna från pärm till pärm, då dessa är relativt tunna.

5.2.1 Projektet och mål

Projektet ”Listiga räven” var ett treårigt läs- och skrivprojekt som under början och mitten av 1990-talet tillämpades i en förort till Stockholm. Projektet var från början tänkt att enbart innefatta de tre första åren för en och samma klass, men väckte så stort intresse för sina exceptionella resultat, att man valde att fortsätta i samma klass ytterligare ett par år. Denna fortsättning skedde under namnet ”Listiga räven smyger vidare” (Alleklef & Lindvall, 2000, 2003).

Klassen som deltog i projektet bestod av 24 elever, där samtliga hade invandrabakgrund. Eleverna i klassen hade en språklig bakgrund från 12 språk. Åtta av dessa barn var dessutom födda i annat land än Sverige. Man baserade metodiken på den nyzeeländska läsinlärningsmodellen ”Whole Language”.

Målet för projektet var att stimulera och utforma elevernas språkutveckling och en gemensam värdegrund för förskola och skola. Nyckelord för ”Listiga räven” projektet från starten är ”*Läs, skriv, berätta, dramatisera, rita/måla varje dag*” (Alleklef & Lindvall, 2003, s 21).

5.2.2 Pedagogiken

I projektet ”Listiga räven” är en viktig faktor att entusiasmera eleverna till att tidigt ta ansvar för sitt eget lärande. Lärarna har en stor tilltro till elevernas egen förmåga och har i detta målsättningen att fungera som något av handledare snarare än lärare i traditionell mening.

Tyngdpunkten i den pedagogik man använder sammanfattar man kort så här:

- ”lustbetonad undervisning skapar energi”
- ”lustbetonad undervisning gör att eleverna mår bra”
- ”eleverna mår bra när deras arbeten uppskattas av lärarna, kamraterna och föräldrarna”
- ”självförtroendet ökar när läraren hela tiden anpassar undervisningen till den inlärningsnivå där barnet befinner sig”
- ”läraren känner varje elev väl och ser till att ha mängder av lämpligt undervisningsmaterial tillgängligt.”

(Alleklef & Lindvall, 2000, s 12)

5.2.3 Metodiken

Man valde i projektet att helt avstå från det som då var traditionella läsläror och valde istället ut det man ansåg vara god skön- och facklitteratur. Detta ger ett mer lustfyllt lärande och

stimulerar elevernas lust att läsa. Även ett bestående intresse för böcker stimuleras genom att enbart använda det som av eleverna själva ses som meningsfulla texter.

5.2.4 Fysiska miljön

Varje klass har ett eget klassrum och ett anslutande grupprum. I klassrummet finns det arbetsbord där eleverna kan arbeta två och två, medan det i grupprummet finns ett större arbetsbord för 7-8 elever. Även om skolan har en större datorsal med Internetanslutning, så finns det tre datorer även i grupprummet. Vidare har varje elev tillgång till en låda i ett skåp för förvaring av sina saker, som därför alltid finns på plats i klassrummet. Väggarna i klassrummet är klädda med de bilder och texter som eleverna tidigare har producerat, detta för att eleverna skall känna att deras arbeten är viktiga och syns.

I klassrummet har eleverna tillgång till ungefär 400-600 böcker, varav vissa finns i 2-6 exemplar. Man har böckerna mycket synligt i öppna bokhyllor och i största möjliga mån försöker man att placera böckerna med framsidan utåt, allt för att väcka nyfikenhet och locka eleverna till läsning.

5.2.5 Arbetssätt

Varje skoldag startar klockan 8.30, men lärarna är alltid där tidigare för att eleverna skall kunna komma lite tidigare. De som kommer tidigare har ofta frågor som de vill ta upp med lärarna eller kanske saker ur sitt arbetsschema som inte blivit färdiga. Oftast brukar de elever som anländer något tidigare ta fram en bok för att läsa. Dessa tillfällen leder till att elev och lärare kan samtala om saker i lugn och ro och att skoldagen får en lugn inledning, då eleverna anländer i mindre antal istället för alla på en gång. Lärarna har för avsikt att så långt som möjligt låta varje elev få arbeta färdigt med det de håller på med eller låta de elever som vill använda rasten för slutförandet. De elever som först blir färdiga läser i sin bok.

Varje dag inleder lärarna med att för eleverna skriva upp hur dagen kommer att se ut, vilket man har gjort sen eleverna började första klass. Då kontinuitet är viktigt, använder man sig av samma arbetssätt vad gäller detta. Vissa dagar väljer lärarna att använda en hel dag till bara svenska, detta sker om det är möjligt och med respekt för de andra lärarnas lektioner. Varje elev har en individuell utvecklingsplan och lärarna arbetar hela tiden medvetet med att träna eleverna på att kunna arbeta både individuellt och i grupp. Här har lärarna hela tiden lagt ansvar på att inpränta i varje elev, vikten av att lyssna på, likväl som visa respekt för varandra. Man eftersträvar även en öppenhet i klassen, där ingen av rädsla eller känsla av dumhet skall tveka att fråga om något. Om konflikter uppstår, så löses dessa direkt, vilket får ta den tid det tar att lösa. Föräldrakontakten är kontinuerlig och innehåller information om både positivt och negativt.

Eleverna arbetar utifrån ett arbetsschema i svenskan med olika uppgifter såsom att läsa en bok, skriva en berättelse eller att arbeta med övningar som är till för att utöka elevens ordförråd och ordförståelse. Även högläsning för varandra men även tillsammans med någon elev från högre klass förekommer. Ur klassrummets stora bokutbud får eleverna själva välja vilken bok de vill läsa. Boken läser de flera gånger såväl i skolan, som i hemmet. Innan boken återlämnas i bokhyllan får eleven återberätta för klassen eller läraren. Ett par gånger i veckan får eleverna någon form av läsläxa och tre gånger i veckan går tre elever och högläser för de något yngre barnen. Man praktiserar parläsning där två läsare som ligger på samma nivå får välja en bok att läsa högt ur för sin kamrat. Man avslutar detta med att berätta för läraren, rita

och skriva om boken. Parläsning sker även genom samarbetet med en fadderklass i årskurs 4. Här läser den äldre eleven för den yngre varefter den yngre sedan får återberätta boken. Även här ritar man och skriver text.

Från år 1 besöker klassen kommunbiblioteket en gång i månaden för att lyssna till bibliotekariens bokprat. Bibliotekarien brukar gå igenom 4-5 böcker varje gång och ger även eleverna chans till individuella boktips. Vid dessa besök får eleverna välja ut en bok att först läsa hemma och sedan dramatisera den vid nästa biblioteksbesök. Utöver detta lånas även tre böcker för hemlån och eventuellt en läsbok för klassrummet. Allteftersom projektet fortskrider utvecklas bibliotekets roll parallellt med elevernas utveckling. Svårigheten för bibliotekarierna ligger i deras ansvar gentemot skollärovervakningen och dess krav på heldags öppettider, kontra ansvaret mot det pedagogiska samarbetet med lärarna och eleverna. Just samarbetet mellan skola och bibliotek kräver resurser i form av mer bibliotekspersonal.

5.2.6 Utveckling av projektet

Hela projektet utvecklas under åren och innebär att samtliga skolämnen arbetar utifrån olika arbetsscheman och utan läromedel. Det enda undantaget är för matematiken där en lärobok finns som stöd för arbetet. I övrigt används olika meningsfulla texter både från skön- och facklitteraturen. Varje elev arbetar individuellt utifrån den egna utvecklingsplanen. Vidare växer antalet deltagare i de olika läsgrupperna likväl som antalet tillgängliga boktitlar. Temaarbetena som sker blir större och mer omfattande allteftersom eleverna når nya nivåer och kunskaper. En faktor här är att eleverna växer i självkänsla och vågar utmana sig själva till nya nivåer och utmaningar.

Då projektets mål även innebar att få en gemensam värdegrund för förskola och skola startade temaarbeten utifrån FN:s Barnkonvention redan år 2. Målet var att visa vuxna och elever vad de juridiska artiklarna i FN:s Barnkonvention om barns rättigheter stod för på ett enklare sätt.

5.2.7 Resultat

Under år 1 läser eleverna ungefär 60 – 80 böcker med varierad svårighetsgrad vilket visar en stor läslust. Nyfikenheten hos eleverna växer och deras lust att sluka fler böcker är väckt. Det ständigt återkommande återberättandet ger fördelar som en ökad nyfikenhet på ännu ej lästa böcker hos de andra eleverna, samt att lärarna på ett enkelt sätt kan se att eleverna förstått vad de läst. Att man sedan skriver, ritar och målar utifrån lästa böcker, både individuellt och tillsammans inom sin årskurs, eller årskursöverskridande tillsammans med andra, leder till att eleverna tränas i att utveckla sin identitet enskilt likväl som i grupp.

När det första ”Listiga räven” projektet nått fram till år 3 deltog projektklassen i två stora tester, varav det ena berörde ämnet svenska. Svenskatestet bestod i två delar, ett ordtest och ett texttest. Antalet tredjeklassar som deltog i testet var 6788, varav 5006 elever hade svensk bakgrund och övriga elever invandrarbakgrund. Testet genomfördes i Stockholmsområdet. Projektklassen nådde högsta resultat i både ord- och texttestet. Förklaringen till de goda resultaten anses av de inblandade bero på ”Listiga räven” projektet. Eleverna har förutom god läsförmåga och läsförståelse utökat sitt ordförråd och fått en stor läsapptit. Elevernas självkänsla har växt ihop med deras växande nyfikenhet och studiemotivation.

Utvärderingen av detta projekt ledde till att man valde att fortsätta ytterligare några år, vilket från början inte var planerat.

5.3 Litteraturkanon

5.3.1 En eventuell svensk litteraturkanon

Under rubrikerna ”satsa på läsning i skolan – en svensk litteraturkanon” och ”ställning som officiellt språk – svenska språket” beskriver Folkpartiet (2007a, 2007b) syftet med en litteraturkanon. Man hävdar att ämnet svenska är det viktigaste ämnet i skolan och att goda kunskaper häri är grunden för att klara allt annat skolarbete. En annan aspekt man lyfter fram är integration, då man menar att människor måste behärska det nationella språket i både tal och skrift för att inte hamna utanför den sociala gemenskapen.

Man menar vidare att man genom att göra svenska språket till nationens officiella språk bidrar till en större sammanhållning och till att öka integrationen genom att man hävdar språket som ett verktyg för kommunikation. Varje individ behöver ha goda kunskaper inom det nationella språket för att kunna förstå och fullgöra sina skyldigheter och rättigheter. Som ytterligare skäl menar man att den som har dåliga kunskaper inom språket har svårare att få jobb. Till sist anser Folkpartiet att svenska språket i den ökande globaliseringen är ett väldigt litet språk och har större chans att hållas levande genom att ges en ställning som officiellt språk i Sverige.

Som åtgärder för dessa förslag anser man att det bör storsatsas på särskilt svenskämnet och läsningen. Här ser man en implementering av en litteraturkanon i svenskämnets kursplan, med motiveringen att det absolut viktigaste ämnet i skolan är svenskämnet. Man beskriver hur ett gemensamt kulturarv är viktigt för den sociala sammanhållningen då det bland annat skapar gemensamma referensramar.

”Om inte alla elever får lära känna våra viktigaste författare, kommer de som vuxna att stå utanför den kulturella gemenskapen. Att inte ha del av det gemensamma kulturarvet som resten av samhället delar, skapar onödiga sociala klyftor. Vi är på väg att återinföra de kulturella och sociala klassklyftor som vi arbetade hela första halvan av 1900-talet för att avskaffa” (Folkpartiet, 2007a).

Man menar vidare att svenskämnet under många år har nedrustats och att svenska elevers läsförmåga har försämrats sedan tidigt nittital. Resultatet har enligt Folkpartiet blivit att var femte elev lämnar grundskolan utan tillräckliga kunskaper inom läsning och skrivning. Denna negativa förändring började när man inom den svenska skolan gick ifrån den fram till sextiotalet gällande litteraturkanonen och istället ersatte denna med kortare utdrag eller sammanfattande antologier.

För att få en uppfattning om hur en framtida litteraturkanon skulle tas emot, genomförde Folkpartiet under augusti 2006 en Temoundersökning, en för ungdomar genom Lunarstorm.se, en för lärare genom Lektion.nu och en för allmänheten genom telefonintervjuer.

När det gäller ungdomar mellan 16-18 år, genomfördes undersökningen genom internetsajten Lunarstorm.se. Man undersökte vilka författare dessa ungdomar anser skall vara med i den svenska undervisningen i skolan. Antalet svar man fick från ungdomarna var 1070 stycken, varav 516 var tjejer och 554 pojkar. Resultat blev följande:

Följande **svenska** författare placerade sig på topp tio på elevernas lista

- Astrid Lindgren, 122 röster
- Liza Marklund, 81
- Jan Guillou, 78
- Henning Mankell, 28
- Selma Lagerlöf, 26
- Jonas Gardell, 19
- Vilhelm Moberg, 16
- August Strindberg, 13
- Berny Pålsson, 12
- Håkan Nesser, 10

Följande **utländska** författare placerade sig på topp fem på elevernas lista

- J. K. Rowling, 71 röster
- Dave Pelzer, 58 röster
- J. R. R. Tolkien, 43 röster
- Dan Brown, 39 röster
- Stephen King, 23 röster

(Folkpartiet, 2006b)

När det gäller lärare i grund- och gymnasieskolan genomfördes undersökningen genom internetsajten Lektion.se. Man undersökte vilka författare svenska lärare anser skall vara med i en litterär kanon. Antalet svar man fick från lärarna var 257 stycken. Resultat blev följande:

Följande **svenska** författare placerade sig på topp tio på lärarnas lista

- Selma Lagerlöf, 54 röster
- Astrid Lindgren, 53 röster
- August Strindberg, 42 röster
- Vilhelm Moberg, 37 röster
- Moa Martinsson, 24 röster
- Hjalmar Söderberg, 18 röster
- Jonas Gardell, 16 röster
- Karin Boye, 11 röster
- Gustaf Fröding, 11 röster
- Stig Dagerman och Harry Martinsson, 10 röster

Följande **utländska** författare placerade sig på topp fem på lärarnas lista

- William Shakespeare, 21 röster
- Charles Dickens, 19 röster
- John Steinbeck, Ernest Hemingway och HC Andersen, 11 röster

(Folkpartiet, 2006b)

När det gäller allmänheten har man genom Synovate Temo genomfört en telefonundersökning rörande allmänhetens inställning till en gemensam litteraturlista, en litterär kanon.

Frågan som ställdes löd: *”I debatten har vissa hävdat att mer läsning av litteratur och en gemensam litteraturlista i skolan skulle göra att eleverna blir bättre på svenska och får bättre kunskap om det svenska kulturarvet. Andra har hävdat att en gemensam lista inte behövs utan snarare kan tolkas som en ovilja att acceptera att Sverige är en mångkulturell nation. I debatten har en gemensam litteraturlista kallats litterär kanon. Vad tycker du? Är du för eller emot att man inför en gemensam litteraturlista i skolan?”*

”Resultatet visar att **sex av tio svenskar är positiva** till en litterär kanon i skolan. Kvinnor är mer positiva än män och äldre något mer positiva än yngre. Starkast stöd har idén om en litterär kanon hos LO-medlemmar. Väljare som röstar på vänsterpartiet och miljöpartier är mer negativa än personer som sympatiserar med något av de andra partierna” (Folkpartiet, 2006b).

Just skillnaden i sympatier mellan de politiska partierna har ofta lett till polemik genom debatter i press och media. I en artikel av Lina Kamteg (2006) fann vi ett talande exempel på hur detta kan gå till. Efter att frågan om en svensk litteraturkanon först togs upp av en Cecilia Wikström från Folkpartiet uppstod genast motsättning från motståndarsidan i form av Vänsterpartiets Peter Pedersen. Wikström utgick ifrån genomförandet av en liknande kulturkanon i Danmark och hävdade att en svensk variant med de viktigaste verken inom svensk litteratur skulle vara bra för Sverige. Pedersen varnade för detta förslag.

Wikström hävdar att en litteraturkanon skall stärka integrationen och stoppa urholkningen av synen på bildning och litteraturens betydelse i Sverige. Hon menar vidare att invandrarna är de som läser minst i landet och att landets ungdomar brister i att riktigt kunna använda sig av tal och skrift. Pedersen menar att dylika förslag är en form av rasism och menar att litteraturkanon likväl som till exempel språktest flörtar med denna typ av övertygelser, helst då Wikström i en debattartikel inte alls nämnt några författare med icke svenskklingande namn. Som motförslag anser Pedersen att det är viktigare att se till att invånarna får tillgång till svenska och utländska klassiker till ett lågt pris.

Även socialdemokraten Lars Wegendal är kritisk till Wikströms förslag. Wegendal tycker att man istället för en svensk litteraturkanon borde titta på det som Nordiska rådets kultur- och utbildningsskottet behandlar under namnet ”nordisk kulturkanon”. Däremot ser litteraturvetarprofessor Ebba Witt-Brattström en litteraturkanon som ett utmärkt förslag. Hon menar att något måste göras för att bryta den uteslutning av nya generationer från svenska språket som idag råder. Witt-Brattström tycker till skillnad från Pedersen och Wegendal att det är viktigt att vi värnar om just de svenska klassikerna och inte andra språks klassiker (Kamteg, 2006).

I vårt grannland Danmark, där man sedan 2006 har infört en liknande kanon i form av en kulturkanon, har debatterna varit intensiva under åren mellan förslag till genomförandet.

Danmarks kulturminister Brian Mikkelsen var den som under 2004 initierade förslaget till en dansk kulturkanon som en måttstock för kvaliteten inom den danska kulturen. Man tänkte sig att ett dussin av de viktigaste verken ur ett flertal olika kulturområden skulle väljas ut i syfte att bidra till en levande kulturdebatt och göra medborgarna klokare på sig själva. Även vikten av att kunna visa upp och föra vidare det danska kulturarvet gavs som argument. Man tillsatte kommittéer för att utse dessa verk och fick snart en debatt om trovärdigheten hos medlemmarna i dessa kommittéer, samt påståenden om mansdominerat och statskultur (Kamteg, 2006).

Den 24 januari 2006, efter två års intensivt arbete och debatter, där omdömen som ”statsfinansierat estetiskt smakdomande” (s) till ”folklig vägvisare till kulturen” (de borgerliga) vädrats, offentliggjordes den både efterlängtdade (de borgerliga) som förkastade (s) danska kulturkanonen. Kategorierna i den danska kulturkanonen är inte enbart litteratur utan består av arkitektur, design, bildkonst, musik, film, scenkonst samt litteratur. Totalt ingår 96 verk från 1 000 år tillbaks i tiden. Vid offentliggörandet visade det sig även finnas en ny kategori som inte fanns med i ursprungstankarna - en kanon för barn - med totalt 108 verk (Nationalencyklopedin, 2006).

5.3.2 Hur kan en eventuell litteraturkanon påverka

Kan en litteraturkanon ge oss ett starkt kulturarv om detta är något vi vill överlämna till nästa generation. Vi får troligen ställa oss frågan vad och varför vi i så fall skall lämna något vidare? Den mångfacetterade författaren och debattören Stig Wernström funderar över vad ett kulturarv borde innebära och anser att det kan ses som något de döda lämnar efter sig till kommande generationer. Det finns många gamla texter som idag ligger gömda och begravda men som kanske kan ge vårt samhälle och dess medborgare en ny syn på olika saker (Wernström, 1990: 30-35).

Bland annat skriver Wernström (1990) att han inte kan se vare sig ett socialistiskt eller borgerligt kulturarv inom dåtida svensk skola. Han menar att man övergivit allt vad kulturarv heter och inte ersatt det med något annat. Istället matas vi i ett klassamhälle av den härskande klassen med ett slags kulturarv vars syfte är att ge oss ett falskt medvetande eller bara fördumma oss och att medborgare på så sätt bara upplever sig vara bildade, men att denna bildning inte kan användas till något egentligt nyttigt för individerna.

Enligt Folkpartiet vill de inte se en vare sig socialistisk eller borgerlig litteraturkanon, utan förespråkar det man kallar för en modern litteraturkanon, vilken bör innehålla många verk. Tanken är att den skall fungera som något av ett smörgåsbord för lärare och elever att plocka litteratur ifrån. Man förespråkar även att det skall vara möjligt för lärare eller skolor att komplettera med egna verk och på så sätt kunna komponera något av en lokal kanon. I det man kallar för en modern litteraturkanon skall det ingå både lokala, europeiska och internationella verk. Besluten för vilka verk som skall ingå anser Folkpartiet bör tas av bibliotekarierna och lärare, samt andra inom området kunniga (Folkpartiet, 2007a).

Faran med att inte ta vara på sina föregångares lärdomar och arv kan handla om att kommande generationer hela tiden får uppfinna hjulet om och om igen. Vid de tillfällen då människor i utsatta lägen borde säga ifrån eller på något sätt revoltera mot orättvisor, måste man hitta nya vägar för detta, istället för att lära av och kanske utveckla tidigare metoder (Wernström, 1990: 30-35)

Wernström belyser även den inre utvecklingen hos varje individ. Han menar att då människor vid vissa tillfällen – både direkt eller genom media – tilltalas eller utsätts för orättvisor, kränkningar eller bara ren och skär dumhet, så skulle tidigare författares visor kunna hjälpa varje individ till att behålla lugnet och eventuellt fundera över åtgärder med förnuft istället för ilska och mindervärde.

Kanske vissa av oss som lever idag och har passerat de tider som författaren beskriver i presens tycker att den kultur som då rådde inte är värd något, så kanske följande citat

betydelse kan ses som lite av sunt argument till varför människor i nutid behöver sina föregångares erfarenheter och lärdomar.

”Den som är uppfödd på discodunk med obegripligt textskval eller på rockvideos med handlingslöst bildflimmer – kommer den alls att kunna hämta styrka ur fädrens erfarenheter inför dåliga arbetsförhållanden eller lönepressning?” (Wernström, 1990, s 35).

När vi läser detta, så funderar vi över om detta är en av anledningarna till de kraftiga debatter som kommande skolreformer orsakar, att människor idag har tappat mycket av sitt kulturarv och av sin historia. Kanske upplever många människor just detta som Wernström hävdar, att det gamla inte är något att ha och att det är bra som det är. I kommande redovisning ser vi hur Folkpartiet med hänvisning till internationella rapporter, argumenterar genom nationella rapporter, för en skolreform. Många av argumenten har karaktären av det Wernström skriver om. Först redovisas de internationella rapporterna som i stort ligger till grund för de nationella rapporterna.

5.4 Rapporter

5.4.1 PIRLS 2006

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) är ett projekt anordnat av IEA. Resultaten kan vara utgångspunkt för regeringar att förbättra skolans metoder för undervisningen i läsning så att den enskilda individen når målen. Att mäta läsförmågan ger även indikation på hur samhällets välbefinnande och utvecklingspotential ser ut då olika verksamheter i samhället är beroende av läsande och skrivande medborgare (Skolverket, 2007a: 28-39).

PIRLS utgår från ett ramverk som är utarbetat utifrån olika teoretiska begrepp för att kunna jämföra de olika ländernas styrdokument, för Sveriges del läroplanen Lpo94 samt kursplanen för svenska. Vid studien 2006 kan vi se att PIRLS definition av läsförmågan väl stämmer överens med synen på denna förmåga så som den uttrycks i läroplanen och kursplaner. Vidare visar sig PIRLS läsprov stämma väl överens med kursplanen utifrån de nationella proven för årskurs 5. ”Därför kan resultatet från PIRLS i fråga om läsförmåga sägas ha hög relevans på så sätt att såväl ramverk som läsprovets utformning väl speglar viktiga delar av de svenska kursplanerna” (Skolverket, 2007a, s 36).

Undersökningen har som mål att studera elevernas läsutveckling genom att mäta elevernas läsförståelse med jämna intervall ur ett internationellt perspektiv för att uppnå bästa möjliga jämförbara resultat. Undersökningen sker bland elever i årskurs 4 vart femte år och mäter elevernas läsförståelse genom ett läsprov med olika skönlitterära och informativa texter (sakprosa). I anslutning till dessa texter finns uppgifter där vissa svar finns givna i texterna medan andra kräver att eleverna har en förmåga att läsa mellan raderna och att de kan distansera sig från texten. PIRLS mäter även individens intresse och motivation för läsandet genom en enkätundersökning besvarad av elever, föräldrar, lärare samt skolledare. Frågorna i enkäten syftar till att visa i vilka olika typer av lässituationer och lässammanhang som elever ingår i utanför skolans värld, samt vilka texter som förekommer i miljön både på fritiden och i skolan. Även frågor angående föräldrarnas och lärarnas yrkeserfarenhet och utbildning ställs (Skolverket, 2007a: 28-39).

Vid undersökningen 2006 deltog 45 länder och Sveriges resultat visar att eleverna i årskurs 4 ligger väl till med läsningen. Endast sex länder/regioner når ett bättre resultat. Men resultatet för Sverige har försämrats vid en jämförelse med PIRLS 2001 då vi låg bland de övre länderna. Vid jämförelse med tidigare undersökningar som IEA har gjort konstaterar man att Sveriges negativa nedgång startade redan före 1991 och har därför varit konstant under åren. Resultatet visar även att det är andelen starka och mycket starka läsare som minskar. En förklaring till att de starka läsarna minskar kan vara att gruppen av elever som läser mycket på fritiden till följd av intresse minskat. Att skönlitteraturen och längre texter inte längre kan konkurrera på samma villkor beror troligen på att vi i dagens samhälle har andra fritidsintressen. De nya konkurrenterna är bland annat Internet, datorer, dataspel, tidningar samt TV där bilderna ger mer information och texten kommer i andra hand och behöver inte vara så utförlig (Skolverket, 2007a: 28-39).

Som en utmaning för Sverige tar PIRLS upp skillnaderna mellan dels flickor och pojkar, och dels mellan infödda elever och elever med utländsk bakgrund. Studien tar upp dessa skillnader som komplexa frågor och undrar över hur man i svensk skola bemöter just flickor och pojkar. Vidare att socialgrupptillhörigheten inte är relevant bara när det gäller just flickor

och pojkar, utan även när det handlar om infödda elever respektive de med utländsk bakgrund. Man hänvisar till andra nationer med stora flerspråkiga populationer, där man ser hur elever med utländsk bakgrund lyckas bättre än vad dessa gör i Sverige. Sverige tar emot avsevärt fler invandrare än de länder som lyckats bättre, dock finns det skillnader mellan vilken typ av invandring som respektive land står för. I flera engelskspråkiga länder tar man nästan uteslutande emot människor med specifika yrkeskunskaper och kunskaper i engelska. Beroende på att olika nationer har olika invandrings- och språkpolitik ställer detta olika höga krav för att möta eleverna med annat modersmål än landets undervisningsspråk i den pedagogiska tillämpningen (Skolverket, 2007a: 113-117).

5.4.2 PISA 2006

PISA (Programme for International Student Assessment) är ett samarbetsprojekt inom OECD-länderna, men även icke medlemsländer deltar i studien. Finansieringen sker genom bidrag från de deltagande ländernas regeringar. Tre olika kunskapsområden: naturvetenskap, läsförståelse och matematik ingår vid studien som sker vart tredje år. Varje år väljer man ett av de tre kunskapsområdena som specifikt område, vilket sedan får utgöra den centrala delen för det årets mätning. Vid första PISA-undersökningen 2000 var det läsförståelsen som stod i fokus och sedan matematiken 2003. I den senaste 2006 var det naturvetenskapen som utgjorde fokus. Undersökningens syfte är att se hur de deltagande ländernas utbildningssystem bidrar till att rusta landets 15-åringar till att möta framtiden. Vikten läggs vid elevernas förmåga att sätta in sina kunskaper i olika sociala sammanhang i vardagslivet. PISA-studierna har ingen anknytning till läroplaner och kursplaner, men anses vara ett verktyg för regeringarna i respektive deltagarland för att se sitt skolsystems starka och svaga sidor. Dessa kunskaper om respektive skolsystem i det långa perspektivet skall i sin tur kunna leda till förändringar för att uppnå målet, att landet får en bättre skola (Skolverket, 2007b: 6-28).

Testet består av öppna frågor och flervalfrågor vilka eleverna har två timmar på sig att besvara. Även en enkät om elevernas bakgrund, engagemang och motivation till sitt lärande besvaras. Rektorerna på de medverkande skolorna besvarar frågor om lärandemiljön, kompetensen och engagemanget hos sina lärare, samt hur rektorerna ser på elevernas beteende och inställning (Skolverket, 2007b: 6-28).

Syftet med studiens mätning av läsförståelsen är bredare än att se till enbart elevernas läsförmåga. I stället studeras elevernas förmåga att ”söka information, tolka texter samt reflektera över och bedöma texters innehåll och form för att uppnå sina egna mål, utveckla sina kunskaper och sin potential och kunna delta i samhället” (Skolverket, 2007b, s 12). Uppgifterna som eleverna skall besvara i läsförståelsestudien består av flervalsuppgifter men även uppgifter som kräver att eleverna formulerar längre eller kortare skriftliga svar. Resultaten visar förmågorna på en kontinuerlig skala där skalan för läsförståelsen utvecklades 2000 och gav ett medelvärde på 500 poäng. Medelvärdet 2006 är 492 poäng för läsförståelsen (Skolverket, 2007b: 6-28).

I 2006 års studie deltog 57 länder och i Sverige deltog cirka 4600 elever i 200 olika skolor. När det gäller resultatet i läsförståelse ligger Sverige bra till, endast fem länder ligger före, detta trots att resultatet visar att de svagaste läsarna presterar lägre än elevgruppen som deltog i undersökningen både 2003 och 2000. Resultatet kan inte visa någon sänkning av de högst presterande eleverna vilket troligen beror på att avståndet mellan de båda grupperna har ökat när det gäller läsförståelsen. Flickorna i samtliga 57 länder visar högre läsförståelse än pojkarna, vilket även varit fallet vid de tidigare studierna. För Sveriges del har dock

skillnaderna legat konstant medan de i de övriga OECD länder har ökat till flickornas fördel när det gäller färdighetsnivå (Skolverket, 2007b: 6-28).

PISA tittar även på likvärdigheten mellan skolsystem internationellt, likväl som mellan skolor nationellt. Likvärdigheten i PISA betyder att man tittar på möjlighet och tillgång till utbildning för alla elever, oavsett social bakgrund och ekonomiska förutsättningar. I tidigare studier har just Sverige ihop med sina nordiska grannländer haft en relativt hög grad av likvärdighet när det gäller skolsystem i förhållande till de andra OECD länderna. Dock har de nationella skillnaderna mellan skolor ökat markant under hela 2000-talet. I studien över läsförståelse för 2006 ser man stora skillnader mellan olika skolors elever. Detta visar på ett samband mellan resultat och vilken skola eleven finns på. Friskolorna visar i PISA avsevärt bättre resultat än de kommunala skolorna. Dock var bara en tiondel av de deltagande skolorna just friskolor. Det finns skillnader i läsförståelse mellan infödda elever och elever med utländsk bakgrund födda i Sverige och mellan infödda och elever med utländsk bakgrund. Gruppen elever med utländsk bakgrund i PISA-studien utgör endast drygt 10 %, vilket ger att jämförelser mellan infödda elever och de med annan bakgrund ej går att säkerställa statistiskt (Skolverket, 2007b: 6-28).

5.4.3 ”Leve pluggskolan”

Tidvis har samhällsdebatten i Sverige dominerats av olika inlägg och artiklar om skolans betydelse för att Sverige skall klara av en globalisering och att integrationen måste bli bättre. Flera påpekar att det är i skolan som kunskapen skall inhämtas och att det är skolan som formar den enskilda individen till en god samhällsmedborgare. Problemen som vissa ser är att dagens skola har en bekymmersam situation som det måste göras något åt. Utifrån detta tog Folkpartiet (2006a) fram sin rapport ”Leve pluggskolan” där de vill visa varför Sverige sjunkit resultatmässigt i flera olika internationella studier och där de föreslår en rad olika åtgärder som skall leda till en bättre skola. Genom rapporten påpekar Folkpartiet att dagens elever pluggar minst i västvärlden, att skolmiljön störs av skolk och stök. Man anser vidare att svenskämnet är det stora förlorarämnet och hänvisar till att bland flera olika ämnen som på grund av sänkta ambitioner tagit mycket stryk, så har ämnet svenska tagit mest stryk genom att ämnet sedan sextiotalet förlorat 187 timmar per år. Man anser att minskningen är så kraftig, att en elev som gick sexårig folkskola efter 1919 års undervisningsplan läste mer svenska än vad nutida elever gör under nio år (Folkpartiet, 2006a)

Folkpartiet anser därför att det är dags att skolan visar bättre resultat, samtidigt som man även trycker på att även om skoltiden skall vara lustfylld och rolig, så kan det inte alltid vara roligt i skolan, utan framöver krävs det mer ansträngning av samtliga inblandade. Folkpartiet menar att det inte bara är skolans värld som påverkar individen, utan att fritid och familj har en stor betydelse för en individs harmoniska uppväxt. Man menar att fler måste anstränga sig för bättre resultat (Folkpartiet, 2006a).

Folkpartiet redogör i ”Leve pluggskolan” för en rad olika åtgärder som de tror leder till att eleverna uppvisar ett bättre resultat. Kortfattat handlar det om att:

- undervisningstiden måste utökas,
- ämnet svenska bör få en särställning i skolan,
- läxor bör skrivas in läroplanen

- bättre lärarutbildning
- bättre ordning och reda i klassrummet
- förbud mot att fastanställa obehöriga lärare

I rapporten tar man även upp att själva namnvalet ”Leve pluggskolan” antagligen kommer att störa många människor, just det stora antalet människor som förespråkar färre betyg och prov, mer ledighet och förbud mot läxor. Folkpartiet menar att just dessa argument lett till de försämringar som man i och med denna rapport vill råda bot på (Folkpartiet, 2006a).

5.4.4 ”Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti i lågstadiet”

Rapporten ”Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti i lågstadiet” är framtagen av Folkpartiet (2005) och innehåller en rad olika åtgärder som skall lyfta fram baskunskaperna för att minska klassklyftorna i skolan. Folkpartiet anser att det krävs stor professionalism hos lärarna som har i uppdrag att lära eleverna läsa, skriva och räkna. Att stärka och ge de tre första åren i skolan en bättre ställning skulle enligt Folkpartiet troligen ske om man återinför begreppet ”lågstadiet” och en satsning på de lärare som arbetar i småbarnsskolan och speciellt med läsinläringen. Att införa nationella prov i årskurs 3 och att ge någon form av skriftligt omdöme redan från första klass är andra åtgärder som Folkpartiet anser vara nödvändiga för att stärka de tre första åren. Vidare så vill man att lärarna arbetar utifrån någon form av utvärderingssystem som kontinuerligt följs upp (Folkpartiet, 2005).

En del av åtgärderna som berör arbetssättet i skolan kräver att lagar, regler men även anslagsfördelningen ändras. Att införa nationella prov i årskurs 3 och någon form av skriftliga omdömen från första klass ses som en garanti till föräldrarna för att de skall kunna kräva det extrastöd som deras barn eventuellt kan behöva. Gentemot lärarna och skolläring anser Folkpartiet att nationella prov skulle vara ett utmärkt redskap för lärarna att få reda på hur eleverna klarar av baskunskaperna. Skolläringen skulle få ett verktyg som talar om hur väl skolan sköter sin viktigaste uppgift, nämligen den att lära alla elever att läsa-skriva-räkna. Skolläringen skulle utifrån detta verktyg sen kunna genomföra de förändringar av sin verksamhet som kan tänkas behövas (Folkpartiet, 2005).

5.5 Styrdokument

Skolan styrs genom att olika uppdrag från samhället skall uppfyllas. Samhället vilar på en demokratisk grund med grundlägganden värden och ett kulturarv som är skolans ansvar att föra vidare till eleverna. Sverige har genom underskrifter av olika internationella överenskommelser, som till exempel FN:s Barnkonvention förankrat och accepterat vår gemensamma värdegrund. Skolledning och personal på skolorna har en skyldighet i sitt arbete att följa de nationella styrdokumenten och uppfylla de mål som finns angivna i dessa läroplaner och kursplaner. Lärarens skyldighet innebär bland annat att de måste följa och fortlöpande bedöma eleven så att eleven når de mål som ska uppnås. Miljön i skolan skall vara en miljö som består av olika resurser som behövs för att varje enskild individ som befinner sig i skolans miljö har de bästa möjliga förutsättningar för att utveckla sina kunskaper och lärande (Skolverket, 2001: 10-11).

I vårt arbete har vi talat om hur och varför eleverna behöver läsning som ett redskap för att möta framtiden. Även när det gäller farhågorna från samhället baserade på olika internationella undersökningar som ger sken av eller hävdar att svenska elever halkar efter vad gäller läsförmågan, så väljer vi att trycka på ett av de mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret enligt kursplanen för ämnet svenska.

”Eleven skall kunna läsa med flyt både högt och tyst och uppfatta skeenden och budskap i böcker och saklitteratur skrivna för barn och ungdom, kunna samtala om läsningens upplevelser samt reflektera över texter”
(Utbildningsdepartementet, 2002, s 151).

I vårt arbete har vi redovisat olika förslag på åtgärder från regeringen om att även redan i slutet av årskurs 3 införa betyg och nationella prov. För att utreda frågan fick Skolverket i november 2006 regeringens uppdrag att ta fram mål att uppnå, samt nationella prov för ämnena svenska och matematik för årskurs 3. I juni 2007 lämnade Skolverket över sina förslag som efter behandling i regeringen återremitterade uppdraget till Skolverket. Enligt regeringen i november 2007 önskades förtydligande då det gällde målen och nationella prov. Skälen för återremitteringen uppges vara att regeringen önskar ett förtydligande genom att regeringen särskilt skall understryka vikten av målen, som ska vara tydliga och distinkta, för att kunna bidra till en likvärdig bedömning. Regeringen önskar svar på förtydligandet den 14 december 2007 vilket innebär en fördröjning till början av 2008, innan det tas beslut om hur de nya målen och nationella proven för årskurs 3 kommer att se ut (Skolverket, 2007c).

Runt debatten angående införandet av en svensk litteraturkanon och om en sådan i så fall bör ses som en del av vårt kulturarv kan vi direkt hänvisa till ett av skolans uppdrag i Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). Där står: ”Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa” (Utbildningsdepartementet, 2002, s 72). När det gäller vårt exempel på ett lyckat projekt (Listiga räven) finner vi tydligt stöd för detta i inledningen till kursplanen.

”Uppdelningen i ämnen är ett sätt att organisera utbildningens innehåll, men avsikten är inte att skapa gränser mellan dem. Samverkan mellan ämnen är nödvändig för att möjliggöra en allsidig och meningsfull kunskapsutveckling i enlighet med läroplanens värdegrund, mål och riktlinjer.”
(Utbildningsdepartementet, 2002, s 84)

Helst när det gäller ”Listiga räven”, men även mycket annat som vi tar upp i detta examensarbete relaterat till ämnet svenska, finner vi gott stöd för i kursplanen. Svenskämnet syftar enligt kursplanen till att skapa möjligheter för eleverna till att utvecklas genom att tala, lyssna, se, läsa och skriva och utveckla sin egen personliga identitet. Man trycker på hur stor betydelse bland annat litteraturen har för just den personliga identiteten, samt för att kunna ta till sig det skrivna språket som individ i samhället. Språket i sig är det viktigaste även för nationen som helhet, både vad avser landets historia och kulturarv, och för förståelsen för mångfalden och den demokratiska värdegrunden. I mål att sträva mot i kursplanen för ämnet svenska står det bland annat: ”Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse,
- utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra,
- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,
- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess syfte och karaktär,
- utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information, tillägnar sig kunskap om mediers språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap,
- stimuleras till eget skapande och till eget sökande efter meningsfull läsning samt till att ta aktiv del i kulturutbudet,
- förvärvar insikt i hur lärande går till och reflekterar över sin egen utveckling och lär sig att både på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper” (Utbildningsdepartementet, 2002, s 148-149).

En annan av punkterna i mål att sträva mot för svenskämnet lyder ”tillägnar sig kunskaper om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika” (Utbildningsdepartementet, 2002, s 149). Detta är en punkt som vi anser passar bra in och efterlevs inom ”Listiga räven” projekten, med tanke på att alla 24 eleverna i projektklassen hade olika grad av invandrarbakgrund.

I debatten om en eventuell litteraturkanon har vi inte funnit några argument för införandet av en sådan med stöd i styrdokumentet. Om vi ser en litteraturkanon som ett hjälpmedel till lärarna för att få idéer och tankar om viktiga verk, så vill vi inflika att en litteraturkanon direkt kan leda till att några av de mål som finns i kursplanen kan underlättas. Två av målen som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret och som kan underlättas av en litteraturkanon är:

” Eleven skall

- kunna läsa till åldern avpassad skönlitteratur från Sverige, Norden och från andra länder samt saklitteratur och tidningstext om allmänna ämnen, kunna återge innehållet sammanhängande samt kunna reflektera över det,
- kunna läsa, reflektera över och sätta in i ett sammanhang några skönlitterära verk och författarskap med betydelse för människors sätt att leva och tänka” (Utbildningsdepartementet, 2002, s 151).

Ovanstående litteraturgenomgång är den ena delen av vårt examensarbete som besvarar vårt syfte och vår frågeställning. Den andra delen handlar om hur yrkesverksamma lärare ser på förslagen till förändringar och vad de anser vara en god läskultur. Vi ville även veta hur lärarna ser på en litteraturkanon och om de anser att en sådan kan underlätta deras arbete. Här valde vi att genomföra en enkätundersökning, vilken vi redovisar i kommande stycken.

6. Metod

6.1 Data

Det finns en rad olika metoder för insamlandet av data. Man kan använda intervjuer, observationer eller enkäter. Beslutet om vilken metod vi kom att använda oss av utgick från våra tankar om vad vi ville få svar på beroende på vem vi vände oss till. Med hjälp av *Forskningsmetodikens grunder* (Patel & Davidson, 2003) kom vi fram till att vår undersökning är kvantitativt inriktad. De grundläggande egenskaperna för en sådan studie är att tillämpa en enkätundersökning och att få svar på frågorna som rör *Var?*, *Hur?*, *Varför?*, *Skillnader?*, *Samband?* Vår metod blev att genom enkäter genomföra en empirisk undersökning med cirka 20 lärare. Enkätundersökningen genomfördes på två F-6 skolor i en kommun strax utanför Göteborg.

Utformningen av enkäten kom till då vi önskade få reda på lärarnas attityder och åsikter rörande de rapporter som skapat vår frågeställning. Vi valde att till stor del använda öppna frågor i kombination med mer fasta för att få mer nyanserade svar. Eftersom vi anser att den centrala och mest betydelsefulla frågan för hela vårt arbete handlar om en god läskultur, valde vi att låta de första frågorna beröra just detta. Frågorna är således uppdelade utifrån våra olika frågeställningar där de 3 första frågorna hänför sig till "läskultur" och dess betydelse. Vidare tar frågorna 4 till 7 upp "litteraturkanon" och avslutningsvis handlar frågorna 8 till 18 om attityder och inställning till förslag som nämns i rapporterna "Leve pluggskolan" och "Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti i lågstadiet".

6.2 Urval för enkät

Vi valde att göra vår enkätundersökning på två F-6 skolor i en kommun utanför Göteborg. Vi har tidigare gjort både VFU och vikarierat på dessa två skolor och hoppades därför på en god respons. Urvalet baserades på alla de lärare som på olika sätt hade ansvar för läsundervisningen. Det stora antalet var klasslärare och några var specialpedagoger och speciallärare. Antalet utdelade enkäter var 24.

6.3 Etik

Enkäten åtföljdes av ett missiv (se bilaga 1) där lärarna informerades om att enkätundersökningen är anonym och att eventuella data som skulle kunna identifiera någon av deltagarna, ej skulle redovisas. I missivet klargjordes tydligt för vilka vi var, vårt syfte och forskningsansvarig institution.

6.4 Genomförande

Till att börja med kontaktade vi respektive skolas rektor för att få tillåtelse att besöka deras personal. Vi förklarade i korthet vad vi ämnade göra och hänvisade vidare till det missiv vi skulle skicka ut. Rektorernas reaktion var mycket positiv, så till den grad att de önskade oss tillbaka för återkoppling efter vår examination var avklarad. En av rektorerna var extra positiv i den mening att man på skolan får för lite input utifrån.

Efter samtal med och godkännande av rektorerna kontaktade vi lärarna på respektive skola per e-post. Vi beskrev i korthet vad vi önskade göra och att vi varit i kontakt med rektor, vidare hänvisade vi till det kommande missivet.

Vi delade ut enkäterna på skolorna genom att besöka dessa och samtala med de lärare som var tillgängliga. Efter att vi samtalat med vissa lärare delade vi ut enkäterna i respektive lärares postbox och lade fram en mapp för återlämnandet av enkäterna. En lärare på varje skola skrev även upp en påminnelse på lärarrummets informationstavla.

Även här mötte vi mycket positiva reaktioner från ett stort antal lärare.

Efter att vi delat ut enkäterna till lärarna, påminde vi regelbundet per e-post om uppgiften och datum för inlämnandet.

Tidplanen för enkäterna var att få in svaren efter en vecka, då vi personligen skulle hämta in dessa på skolorna. Tyvärr var endast en respektive fem enkäter ifyllda på utsatt tid och vi valde till följd av detta att förlänga tiden för inlämning. Vi e-postade ännu en gång, samt tog per telefon kontakt med en lärare på varje skola och bad dessa att påminna sina kollegor.

Efter att datumet för inlämnandet passerat hämtade vi in våra enkätsvar. Av sammanlagt tjugofyra utdelade enkäter, fick vi in sexton stycken, varav tre var helt blanka.

6.5 Validitet och reliabilitet

Vår studie genomfördes genom en enkätundersökning lärare på två F-6 skolor. Vi valde att använda en enkätundersökning med förhoppningen om att få ett ganska brett underlag för att kunna arbeta med.

Frågorna i enkäten var av både sluten och öppen art, det senare för att vi i vissa frågor önskade få veta vad lärarna tyckte med egna ord, och vidare hoppades vi på att variationen av frågor skulle kunna passa för olika mottagare. Vi utgick från att några mottagare kanske skulle vilja utveckla sina svar mer, medan andra var nöjda med att ge enklare svar.

Vidare ansåg vi att informationen vi vid en enkätundersökning skulle få fram skulle vara bredare och mer intressant. Samtidigt kunde vi genom att välja just enkätundersökning, med tanke på tidsaspekten, nå ut till fler lärare än vid intervjuer, vilket i sin tur skulle kunna ge god tyngd åt vårt resultat och större möjligheter till att generalisera.

Vi ansåg det som tillräckligt med enkätundersökning i förhållande till observation, då vårt syfte är att utröna dels vad våra mottagare anser vara en god läskultur, likväl hur dessa tankar responderar mot innehållet i de rapporter och den litteratur som vi utgår ifrån.

När det gäller reliabilitet och eventuella brister som vi sett, så handlar dessa om feltolkningar av vissa frågor där mottagaren inte förstår ord eller frågeställning som sådan. Detta gäller även de tre blanka enkäter vi fick in. Dock är det svårt att slå fast om tidsfaktorn spelar in här eller bara ointresse. Vidare anser vi att de svar vi fick in ger materialet en god validitet som underlag för vidare arbete. Dock är antalet inkomna enkäter för litet för att kunna generalisera resultaten. Resultaten baseras på ett selektivt urval av informanter, där samtliga arbetar i skolor på två mindre öar utanför Göteborg.

7. Resultat

7.1 Bearbetning av data

Trots att vi vid val av metod gjort avvägningar i förhållande till den tidsram vi haft och det schema varje lärare arbetar under, så verkar detta med tanke på antalet inlämnade enkäter, inte ha varit tillräckligt.

Vid första genomgången av enkäterna insåg vi att resultatet var något magert och att man inte enbart besvarat enkätfrågorna utan även lagt till egna svarsalternativ ("vet ej"-ruta). Vidare såg vi att begreppet "litteraturkanon" inte förstods av merparten av de tillfrågade. Den problematik som vi ser i detta återkommer vi till i vår diskussion.

Den statistik som vi redovisar är mer av deskriptiv art, då vi redovisar resultaten snarare än prövar dessa. Då antalet enkätsvar blev avsevärt färre än vad vi önskat, ser vi att det inte går att generalisera över dessa.

7.2 Enkätsvaren

Undersökning bestod av 24 enkäter varav vi fick tillbaks 16 st där 3 var helt blanka. Detta innebär att de besvarade är 13 st vilket innebär att det inte går att dra några generella slutsatser av svaren. Vi har valt att redovisa svaren gemensamt för skolorna. Svaren redovisas i löpande text, där vi även återger de motiveringar vi fick. Redovisningen inleds med enkätfrågorna i kursiv text. De tre helt blanka inlämnade enkäterna redovisas inte i resultatet utan de blanksvar som finns med är från de enkäter där endast en eller några frågor lämnats blanka. En kort kommentar följer på de öppna frågorna och personliga funderingar och reflektioner återkommer vi till i vår diskussion.

Vi inledde vår enkät med en allmän frågeställning om utbildning, erfarenhet, kön och i vilken årskurs personen undervisade i.

12 st svarade att de hade någon form av pedagogisk utbildning och på de båda skolorna hade mer än hälften över 20 års erfarenhet av läraryrket. 2 män och 10 kvinnor besvarade enkäten.

*1. Hur viktigt anser du att nedanstående är för en god läskultur?
(Sätt ut siffror efter vad du anser viktigt 5. Nödvärdigt. 4. Har stor betydelse. 3. Har betydelse. 2. Spelar mindre roll. 1. Spelar ingen roll.)*

En klassrumsmiljö fylld med böcker: Här svarar 1 nödvändigt, 6 svarar har stor betydelse, 3 svarar har betydelse, 2 svarar spelar mindre roll, 1 svarar spelar ingen roll

Att man ofta läser för eleverna: Här svarar 7 nödvändigt, 4 svarar har stor betydelse, 2 svarar har betydelse.

Att man ofta läser med eleverna: Här svarar 9 nödvändigt, 3 svarar har stor betydelse, 1 svarar har betydelse.

Att man ofta låter eleverna läsa högt: 4 svarar nödvändigt, 1 svarar har stor betydelse, 4 svarar har betydelse, 3 svarar spelar mindre roll, 1 lämnar alternativet blankt.

Boksamtal: Här svarar 5 nödvändigt, 8 svarar har stor betydelse.

Litteraturanknutna uppgifter (drama, recensioner, redovisa osv.): Här svarar 4 nödvändigt, 4 svarar har stor betydelse, 5 svarar har betydelse.

Skriva egna berättelser: Här svarar 10 nödvändigt, 4 svarar har stor betydelse.

Att man har tillgång till ett bibliotek på skolan: Här svarar 5 nödvändigt, 5 svarar har stor betydelse, 1 svarar spelar mindre roll, 1 svarar spelar ingen roll, 1 lämnar alternativet blankt men lämnar följande kommentar: "Har alltid jobbat på skolor som ligger nära bibliotek så jag har aldrig behövt bibliotek på skolan. De skolor som ligger långt från bibliotek måste naturligtvis ha tillgång till mycket litteratur på sin skola."

Samarbete och närhet till ett kommunalt bibliotek: Här svarar 3 nödvändigt, 6 svarar har stor betydelse, 3 svara har betydelse, 1 svarar spelar mindre roll.

Annat: Ingen av de 13 lärarna har svarat detta alternativ.

Kommentar: Att de olika svarsalternativen för en god läskultur är mycket viktiga framgår tydligt av svaren. Tyngdpunkten för en god läskultur hos de medverkande lärarna verkar ligga i att främst låta eleverna skriva egna berättelser, att man ofta läser med och för eleverna och att ha boksamtal. Närmast därefter kommer alternativet att man har tillgång till ett bibliotek på skolan eller närhet till ett kommunalt. När det sen gäller litteraturanknutna uppgifter, att man låter eleverna läsa högt anser några det vara nödvändigt men för övrigt varierar betydelsen för lärarna. Då det gäller en klassrumsmiljö fylld med böcker ser ingen detta som nödvändigt medan hälften av lärarna anser att detta har stor betydelse.

2. Anser du att det spelar någon roll vad man läser för litteratur?

Av 13 lärare svarade 11 ja, 1 svarade nej, 1 svarade både ja och nej.

Motiveringarna löd: "Fängslande, På rätt nivå, Rikt, bra språk."

"Att man läser är viktigast men vi ska också bidra till mångfalden och bredden av den litteratur som barnen möter".

"Viktigt att man får prova olika slags litteratur så att man kan utveckla sitt läsande och sina upplevelser men det viktigaste är ändå att man läser."

"Man påverkas av det man läser. Bra att stimulera en positiv utveckling som lär, inspirerar, känner igen sig och utvecklar till nya tankar m.m."

"Böcker som passar för åldern."

"Intressanta och spännande böcker."

"Böcker utan svordomar och andra "fula" ord."

"Böcker som leder till samtal och diskussioner."

"Beror på syftet med läsningen."

"Där barnen kan känna igen sig. Har någon aning vad ord och saker står för."

Kommentar: När det gäller relevans för vilken litteratur man läser i skolan svarar alla utom en lärare att detta är relevant. Lärarnas motiveringar visar på att det är viktigt med böcker som formar eleven i värdegrundsfrågor och som individ. En lärare ansåg även att det är viktigt med litteratur som stimulerar och fostrar i "hyfs".

3. Vad tror du är viktigaste inspirationskällan för eleverna vad gäller val av litteratur?

Av 13 lärare svarade 5 hemmet, 4 svarade kompisar, 2 svarade läraren och 2 lämnade blankt och angav att detta var åldersavgörande.

Kommentar: Enligt lärarna är det främst i hemmet och bland kompisar som den största inspirationskällan för val av litteratur. Endast två lärare ansåg att de själva inspirerade eleverna medan två hävdade att detta var beroende på ålder hos läsarna.

4. Om det skulle finnas en litteraturkanon för skolan, tror du att detta skulle underlätta och stimulera elevernas läsning? (Motivera gärna ditt svar)

Bland de 13 lärarna svarade 4 ja, 8 svarade nej, 1 lämnade frågan blank.

Motiveringarna löd: ”Alla är inte på samma nivå.”

”Individualiserad läsning, tack, på sin egen nivå.”

”Det är viktigt att individualisera läsningen för varje elev.”

”Kan tänka mig ha det som bra ”tips” på litteraturen.”

”Måste alla läsa samma? Det måste ju vara bra att det finns olika infallsvinklar.”

”Väcka nyfikenheten hos barnen.”

”Att man upptäcker så många olika nyanser i boken.”

”Eleven blir stimulerad av samtal och diskussioner.”

Kommentar: Av de 13 lärarna ansåg en majoritet att en litteraturkanon inte skulle underlätta eller stimulera för elevernas läsning. Några motiveringar mot en litteraturkanon handlade om olika nivåer och individualiserat lärande. Flera av lärarna besvarade inte frågan eller besvarade den med nej och en kommentar i kanten om att begreppet ”litteraturkanon” var okänt för dem.

5. Ser du att en litteraturkanon kan underlätta den dagliga verksamheten för dig som lärare? (Motivera gärna ditt svar)

Av de 13 lärarna svarade 4 ja, 6 svarade nej, 1 lämnade frågan blank, 1 svarade kanske men är inte alls säker slutligen besvarades frågan med 1 frågetecken (?).

Olika motiveringar:

”Kan välja själv.”

”Kan hitta ”egna” titlar (lämpliga).”

”Då behöver ju inte jag anstränga mig så mycket men det är ju för barnens bästa vi jobbar.”

”Barnen brukar veta vad dom är intresserade av och kan välja själva.”

”Tror att alla i klassen läser samma böcker ungefär samtidigt o utgår fr. detta i olika sammanhang.”

Kommentar: De flesta lärarna verkar inte se en litteraturkanon som något positivt i den dagliga verksamheten. Frågetecken som svar är svårt att tolka.

6. Vem anser du skall bestämma hur en eventuell litteraturkanon skall se ut? (kryssa ett eller flera alternativ)

<i>Politiker</i>	1 av 13 lärare svarar detta
<i>Svenska akademien</i>	1 av 13 lärare svarar detta
<i>Lärare</i>	11 av 13 lärare svarar detta
<i>Författare</i>	2 av 13 lärare svarar detta
<i>Allmänheten/Medborgarna</i>	1 av 13 lärare svarar detta
<i>Universitetet</i>	0 av 13 lärare svarar detta

Dessutom fick vi in 1 som lämnat frågan blank.

Kommentar: En klar majoritet av lärarna anser att lärarkåren bör vara de som avgör innehållet i en litteraturkanon.

7. Har du några tankar på vilka författare som är mycket viktiga, kanske rent utav nödvändiga att ha med i en eventuell litteraturkanon?

”Astrid Lindgren, Hans Pettersson, Lennart Hellsing” har 2 av de 13 lärarna svarat.

”Astrid Lindgren” har 2 av de 13 lärarna svarat

”Ett urval av författare som lever och är döda. Författare från olika länder.”

”Vår kulturskatt som Bibel, Moberg, Lindgren + nya författare”.

Värt att notera är att 7 av de 13 lärarna ej svarat på frågan.

Kommentar: Strax över hälften av lärarna ansåg inte denna fråga värd att besvara. Fyra av de lärare som besvarat frågan nämnde Astrid Lindgren i övrigt var det varierat.

8. Anser du att tiden du har till förfogande för elevernas läsning är otillräcklig?

Av 13 lärare svarade 4 ja, 7 svarade nej, 1 svarade vet ej, 1 lämnade frågan blank.

9. Ser du mer lektionstid för eleverna som en fördel för en bättre läskultur?

Av 13 lärare svarade 4 ja, 7 svarade nej, 1 svarade vet ej, 1 lämnade frågan blank.

10. Tror du att en hög frånvaro kan vara en bidragande orsak till en dålig läskultur?

Av 13 lärare svarade 1 ja, 10 svarade nej, 1 svarade vet ej, 1 lämnade frågan blank.

11. Ser du ökad mängd läsläsning som en fördel för en god läskultur?

Av 13 lärare svarade 1 ja, 10 svarade nej, 1 svarade vet ej, 1 svarade med ett frågetecken (?).

12. Tror du att mer auktoritet för lärarna skulle bidra till en god läskultur?

Här svarade samtliga lärare 13 st nej.

13. Tror du att betyg från årskurs 1 är en fördel för en bättre läskultur?

Här svarade 12 nej, 1 vet ej av de 13 lärarna som besvarat enkäten.

14. Tror du att betyg från årskurs 3 är en fördel för en bättre läskultur?

Av de 13 lärarna svarade 1 ja, 11 svarade nej, 1 svarade vet ej.

15. Tror du att en ökning av tiden för ämnet Svenska skulle främja en god läskultur?

Av de 13 lärarna svarade 4 ja, 8 svarade nej.

16. Tror du att en uppdelning av ämnet Svenska i en språklig och en litterär del skulle främja en god läskultur?

Av de 13 lärarna svarade 4 ja, 7 svarade nej, 1 svarade vet ej, 1 lämnade frågan blank.

17. Anser du att den svenska skolan har för låg ambitionsnivå när det gäller kunskapsnivå, främst vad gäller svenskämnet?

Här svarade 2 av de 13 lärarna ja, 10 svarade nej, 1 svarade vet ej.

18. Anser du att man i skolan utnyttjar lektionstiden effektivt?

Av de 13 lärarna svarade 10 ja, 2 svarade nej, 1 lämnade frågan blank.

Kommentar: Av de svaren som är korrekt ifyllda och går att tolka utifrån frågorna så är alla lärarna överens om att mer auktoritet för lärarna inte bidrar till en god läskultur. En stor majoritet tycker inte heller att betyg vare sig från årskurs 1 eller 3 bidrar till en god läskultur. Då det gäller ökad läxläsning, hög frånvaro, låg ambitionsnivå samt lektionstidens effektivitet anser 10 av lärarna att det saknar betydelse eller inte behöver åtgärdas.

VALFRITT!

Enligt en rapport hävdas att man enligt år 1919 års undervisningsplan läste mer svenska på 6 år än idag, under 9 år. Har du något att säga om detta, kanske en förklaring?

På det sista påståendet fick vi in ett svar som löd som följer:

”I dag läggs stor vikt på läsförståelse, ”läsa mellan raderna” ej ”katekes-läsning.” Att få en god läsförståelse tar tid.

8. Diskussion

Våra funderingar över vad som är en god läskultur och hur detta påverkas av skolministerns tankar om framtida förändringar har på olika sätt fallit på plats under arbetet med detta examensarbete. Vi har under resan gång fått många både positiva och negativa tankar om vårt yrkesval som de flesta gånger har resulterat i ännu mer motivation till att gå ut i skolans verklighet som lärare.

Resultatet av vår litteraturgenomgång och enkätundersökningen visar tydligt på att just "läskultur" har en stor betydelse för en god utveckling för den enskilda individen. Dock fann vi att intresset hos de lärare vi delade ut enkäterna till var något svalt. Även om vi blivit förvarnade av personer som tidigare gått bet i enkätundersökningar, så hoppades vi på bättre resultat. Dock kanske detta svala intresse för vårt ämne är talande för vissa av de resultat och slutsatser vi kommit fram till.

8.1 Vad kan en god läskultur innehålla?

Oavsett vad vi lägger in för olika faktorer i begreppet "läskultur" kan vi lätt konstatera att forskning och debatter om läsning påverkar det vi anser var läskultur. I vårt examensarbete redogör vi kortfattat för hur synen om hur barn lär sig läsa har skiftat beroende på ur vilket perspektiv och från vilken vetenskaplig disciplin såsom pedagogik, psykologi och sociologi forskarna utgår ifrån. Men även att just kontroversen om vilken metod som anses vara bäst tas upp. I vår enkätundersökning har vi dock inte med några frågor om hur barnen lär sig läsa, men då ämnet ofta debatteras och vi anser att just detta är en förutsättning för att bli en god läsare, så ville vi ge läsare av detta examensarbete en kort beskrivning och inblick i de olika teorierna.

Vår personliga synpunkt stämmer väl överens med det Smith (2000) hävdar både när det gäller framtida åtgärder likväl som nuvarande teori och praktik, att för stor vikt läggs vid tillämpning istället för fördjupade vetenskapliga kunskaper och att ingen forskning eller metod har saknat betydelse, utan all forskning och alla metoder har innehållit något bra. Även att vi som lärare under utbildning oftast lär oss hur vi skall göra istället för vad vi bör veta.

I läskultur lägger vi bland annat in faktorer såsom klassrumsmiljön, tid och plats för läsande, olika sätt att återge och redovisa litteratur. Enligt de enkätsvaren vi fick in anser lärarna att den viktigaste komponenten för en god läskultur är att eleverna får skriva egna berättelser, högläsning med och för eleverna, samt boksamtal. Efter dessa alternativ hamnar närhet till ett bibliotek och sedan litteraturanknutna uppgifter. Just att klassrumsmiljön består av mycket böcker ser ingen av lärarna som direkt nödvändigt, dock har det stor betydelse.

Att det främst handlade om svarsalternativ som vi personligen anser vara av stor vikt och kanske rent av ett måste för en god läskultur, ger oss därför endast en vink om hur lärare ute i verkligheten ser på detta. Vid genomgången av enkäterna blev vi däremot förvånade över att ingen lärare svarat sig själva som viktig för en god läskultur. Vi tycker att läraren har stort ansvar då det gäller en god läskultur och påverkar samtliga svarsalternativ.

En av de viktigaste komponenterna för en god läskultur som vi fann i litteraturen, är hur och var man finner böckerna och får inspiration till att läsa dem. Vi fann att olika miljöer och närheten till böcker i dessa spelar stor roll. Wåhlin och Asplund-Carlsson (1994) hänvisar till

vad de kallar "Barnens tre bibliotek", familje-, kompis- och samhällsbiblioteket. Dessa bibliotek är alltid viktiga för läsaren, dock är rangordningen beroende av i vilken ålder läsaren befinner sig i. I vår enkät var det endast två av lärarna som motiverade sina svar med att just åldern har betydelse. I övrigt verkade de andra inte se detta som betydande. I övrigt ansåg de flesta lärarna att hemmet och kompisarna har störst betydelse. Endast två av lärarna ansåg sig vara en viktig inspirationskälla för elevernas val av litteratur. Just detta att inte fler av lärarna såg sig själva som viktigare för elevernas inspiration förvånade oss båda, då vi under praktik och vikarierande på olika skolor har upplevt just att vi som lärare inspirerar och påverkar eleverna stort. Wåhlin och Asplund-Carlsson (1994) anser att samhällsbiblioteket i form av skolan och dess lärare har tre viktiga uppgifter att fylla, den sociala relevansen genom högläsning ur olika genrer, organiserat läsande i form av bänkböcker och en skolmiljö som främjar läsning genom tips och samtal om böcker.

En majoritet av lärarna i vår enkätundersökning anser att det har betydelse vilken litteratur man läser. De anser att litteraturen stimulerar och formar eleverna som individer och i värdegrundsfrågor. En av lärarna ansåg att det var viktigt med böcker utan svordomar och "fula ord", vilket förvånade oss lite, då denna typ av fostrande till hyfs idag känns lite ovanlig.

Sammanfattningsvis då det gäller "läskultur" och kanske främst hur viktig klassrumsmiljön är för denna, så vill vi hänvisa till projektet "Listiga räven" (2000) och "Listiga räven smyger vidare" (2003). Här visas tydligt hur stark påverkan en klassrumsmiljö full av litteratur är för utvecklingen av en god läskultur. Projektet visar tydligt vikten av att ha meningsfull litteratur väl synlig och lättillgänglig i klassrummet. Man har arbetat medvetet med att göra böcker synliga genom öppna bokhyllor och gärna bokens omslag utåt. Detta i sin tur har lett till att eleverna "slukar" böcker och utvecklas på ett mycket positivt sätt. Då vi läste om projektet blev vi båda väldigt inspirerade och övertygade om att detta är en ytterst viktig komponent för oss själva som lärare.

8.2 Varför är det viktigt att läsa?

I vårt examensarbete har vi ansett att vikten av att läsa litteratur är själva fundamentet för vårt intresse i ämnet. Vi har genom litteratur funnit att många av de viktiga funktioner som faktiskt skapar både individens personlighet, likväl som sammanhang, grundas genom just läsning. Vidare fyller individens inre och yttre utveckling en bärande funktion för dennes framtid som en medborgare i ett demokratiskt samhälle. Vi märkte i våra försök att bilda oss inom detta område att det var svårt att verkligen komma in under ytan och förstå de processer som sker inuti individen. Oftast är det betydligt lättare att bilda sig i de yttre sammanhangen så som val av pedagogiska metoder och sociala sammanhang.

Vi försökte genom litteraturgenomgången som ligger till grund för vår diskussion i denna fråga lära oss mer om de processer som sker på insidan. Litteraturen tar bland annat upp att läsaren använder flera olika sinnen både medvetet och omedvetet vid sin läsning. Att läsningen har en central del oavsett vad vi läser menar Smith (2000) är viktigt då det handlar om att läsaren måste ställa frågor till texten och även få svar på sina frågor. Om då inte texten är meningsfull för läsaren blir det problem med förståelsen. Detta anser vi ger extra tyngd åt de medvetna metoder man i "Listiga räven" projektet gjorde. Läsning innebär även att vi läser "bakom ögonen" och att vi med texter som inte ger oss stimulans kan leda till att långtidsminnet och korttidsminnet överbelastas. Adler och Holmgren (2000) menar att vid ny kunskap måste vårt tänkande genomgå assimilation och ackommodation. Assimilation innebär att vi tar emot ny kunskap då vi läser och anpassar den till tidigare kunskaper och

erfarenheter som vi redan har. Ackommodation innebär att vår gamla kunskap anpassas till den nya kunskapen som vi får in. Här märkte vi för egen del hur vi själva under arbetet med detta examensarbete både införlivade och anpassade nyss lästa till våra tidigare kunskaper. Som följd av detta anser vi än mer att vikten av en tydlig struktur för de metoder och val man som lärare gör spelar in för elevernas inre utveckling.

Om man ser till helhetsbilden av de positiva effekter som ”Listiga räven” projekten visar upp, då det gäller elevernas utveckling i paritet med styrdokumentet, så ser vi ett tydligt samspel med dessa.

Då individen blivit medlem i vad Smith (2000) kallar de läskunnigas förening kan läsningen utföras av flera olika skäl. Det handlar om att njuta, finna kunskap/information och identifikation med verkliga och påhittade figurer. Vår synpunkt på detta är att alla (förhoppningsvis) någon gång krupit upp i soffan där hemma med en god bok enbart för njutningen skull. Hela vår studietid har varit läsning för att finna kunskap och information. Just att finna kunskap i läsningen visar även litteraturen och den historiska redogörelsen där vi fann att redan på 1600-talet skulle man kunna kunskapsläsa (Dahlgren m.fl. 2006). Vår synpunkt på det sista skälet att kunna identifiera sig med olika litterära gestalter överensstämmer med det Lagercrantz (1985) påstår, om att läsaren också är medförfattare till lästa verk.

8.3 Kan en litteraturkanon stimulera till en god läskultur?

När det gäller att föra kulturarvet vidare genom en litteraturkanon, så märkte vi att debatterna var intensiva i det offentliga rummet. Även om mycket av den litteratur vi gått igenom under vårt examensarbete förordar medvetna val av litteratur för eleverna, så verkar tanken om en kanon med utvalda verk skapa massor av olika åsikter. Det stora problemet vid skapandet av en litteraturkanon verkar inte handla så mycket om själva kanonen, utan snarare om kriterierna för val av litteratur. Vänstersidan beskyller högersidan för olika saker och högern svarar upp. För att få en lite mer nyanserad bild, så valde vi att se över ”sundet” och titta på hur vårt grannland Danmark gjort. Där föreslog man under 2004 införandet av det man där kallar för en kulturkanon, vilket innehåller en kategori för litteraturen. Under 2006 offentliggjordes sedan denna kulturkanon. Under tiden för genomförandet av denna kanon gick debatterna höga även i Danmark. Regeringen försvarade sig genom sin kulturminister, medan motståndarna attackerade förslaget kraftfullt. Vi upplevde initialt att dessa debatter var lite svåra att få ett grepp om, helst då vår skolminister anser en litteraturkanon som bra för integrationen, medan oppositionen beskyller den för att vara rasistisk.

I vår enkätundersökning hade vi med fyra frågor som berör en eventuell kommande svensk litteraturkanon. Vi blev först förvånade att några av lärarna inte verkade förstå begreppet då vi bland annat fick frågor om vad en dylik är genom e-post, men även genom kommentarer i enkätsvaren. Det som förvånade mest, var att dessa lärare verkar att ha missat debatterna i frågan, men även att man inte tidigare som lärare kommit i kontakt med detta begrepp, vilket faktiskt har funnits tidigare i Sverige!

Av svaren kan vi endast dra slutsatsen att det stora flertalet av de lärare som svarade, inte var positiva till en litteraturkanon. Skälen man angav gav oss ytterligare funderingar över om respektive lärare verkligen visste vad det handlade om? Dock ansåg en klar majoritet av lärarna att lärarna är bäst lämpade att ta fram verken för en litteraturkanon.

Med stöd i litteraturen anser vi att skolministerns förslag till och argument för en litteraturkanon är av godo. Det som vi tycker saknas är mer ingående tankar från resultaten PIRLS och PISA, vad gäller skillnaderna mellan flickor och pojkars läsning, likväl som det mångkulturella perspektivet. I dessa rapporter framgår tydligt att flickor generellt har en bättre läsutveckling än pojkar. Trots skillnader i omfång mellan PIRLS/PISA och "Listiga räven" projekten, framgår det tydligt i "Listiga räven" projektet vilken utveckling som är möjlig för de av landets elever med ett annat ursprung än svenskt. Dessa elever som inte är av svenskt ursprung sedan minst två generationer, uppvisade i ett omfattande test bättre resultat än övriga elever, varav en majoritet sedan var av helsvenskt ursprung.

Vidare anser man från regeringshåll att en kommande litteraturkanon inte bara skall innehålla verk från Sverige, utan även verk från utlandet. De argument som vi fann positiva för en litteraturkanon, var att man anser att en sådan skall skapas av bibliotekarier, lärare och andra inom området kunniga personer, samt kunna kompletteras lokalt av lärare och skolor. Detta tyder på ett mer ödmjukt och genomtänkt resonemang angående en litteraturkanon och inte som motståndarna hävdar, något politiskt negativt.

8.4 Kan åtgärderna i rapporten "Leve pluggskolan" bidra till att lärarna ges bättre förutsättningar och möjligheter att främja en god läskultur?

Resultatet från vår enkätundersökning på de frågor som tar upp förslagen till förändringar inom skolan baserade på olika rapporter, visar tydligt att besvarande lärare inte ser dessa som positiva. De anser inte att vare sig längre skoldagar, mer läxor eller auktoritet skulle bidra till en bättre läskultur. Inte heller ser lärarna tidigare betygssättning som ett medel för att nå bättre resultat vad gäller läsningen. Just dessa åtgärder framför och argumenterar Folkpartiet starkt för i sina rapporter "Leve pluggskolan" och "Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti". Folkpartiet hänvisar i stort sina argument till PIRLS och PISA undersökningarna och menar alltså att svenskämnet är det stora förlorarämnet och att svenska elever "pluggar" minst i världen. Detta använder de som förklaring till att många svenska elever går ut lågstadier utan att bland annat kunna läsa ordentligt.

Vad vi sett i vår litteraturgenomgång är att PIRLS och PISA (Skolverket, 2007a, 2007b) undersökningarna inte helt mäter samma saker. Men överlag visar dessa undersökningar att svenska elever inte verkar ha försämrats värst mycket vare sig när det gäller läsförmåga eller läsförståelse. Dock kan man se en svag minskning i läsförståelse, vilken man dock i PIRLS hänvisar så långt tillbaka som tidigt 1990-tal. Även PISA visar att svenska elever ligger bra till i läsförståelse, men visar däremot på ett annat problem. Man har under 2006 sett avsevärda öknings i skillnader mellan olika svenska skolor. Som vi ser det mäter PIRLS vad som händer och varför, medan PISA mer mäter var vi står och hur det har gått. Det vi ser som något av en brist i Folkpartiets koppling till dessa rapporter är att man inte tar upp det mångkulturella perspektivet då det gäller till exempel modersmålsundervisning och svenska 2. Vidare verkar man ha förbiset de stora skillnader som råder i läsning mellan flickor och pojkar i kopplingen till PIRLS/PISA. Med tanke på de enastående resultat som vi fann i "Listiga räven" projekten, så kanske dessa skulle ha uppmärksammats och fått en plats i Folkpartiets rapporter.

9. Slutord

Även om vi båda kan se olika konflikter och kontroverser som på sikt givande, så tror vi att en negativ sida av dessa kan vara, att man som åskådare bara får till sig själva polemiken. Kanske upplever stressade lärare att de inte orkar eller har tid att gå djupare in på vad olika kontroverser egentligen handlar om eller vilka resultat som blev summan av dem? Dock har vi uppfattningen att anknytningen mellan praktiserande lärare och forskning är bristfällig. Inte bara på grund av gensvaret på vår enkätundersökning utan även på grundval av några av de svar vi fick, samt den tid vi varit ute på fältet under vår utbildning. Kopplingen till både den pedagogiska forskningen och samhällsdebatten anser vi spelar stor roll för skolan. För det vi möter och förväntas hantera i skolans värld, krävs aktuella kunskaper och insikter om eventuella förändringar.

Vi kan konstatera att begreppet "läskultur" är ett vitt begrepp vilket påverkas av flera olika faktorer: Läsinlärning – läsanvändning – skolmiljön – politiska beslut om åtgärder i skolan – forskning inom flertalet områden – lärarutbildningen och lärarnas fortbildning.

Som avslutning konstaterar vi båda, att "Listiga räven" projekten kanske var det som imponerade allra mest på oss, helst med tanke på dessa två personers utgångspunkt, resurser och vilja. Dessa två personer var varken professorer eller ministrar, en av dessa var lärare och den andra var bibliotekarie. När viljan finns, så finns möjligheterna!

10. Förslag till vidare forskning

Vi ser flera möjliga ingångar om man skulle vilja utveckla vårt ämnesval. Ett förslag är att man undersöker vidare några år efter att väl en kanon är införd för att se hur utfallet blev. Blev det positivt på det sätt som initiativtagarna ansåg eller fick belackarna rätt? Ett annat förslag är att man testar "Listiga räven" projektet i en annan miljö eller kanske bygger vidare upp i högre åldrar? Eftersom vi genomförde vår undersökning i en mycket homogen och något isolerad kommun, så skulle det kunna vara intressant att undersöka eventuella skillnader mellan olika kulturer i olika stadsdelar/kommuner eller i storstad gentemot mindre by/ö? Eftersom vi fått uppfattningen att den neuropedagogiska forskningen går framåt, så är detta ett mycket intressant område att undersöka vidare. Kanske kan en variant vara att man enbart väljer att utgå ifrån en eller båda undersökningarna PIRLS och PISA, i vilka vi upplever att det finns hur mycket stoff som helst till vidare forskning.

Referenser

- Adler, B. & Holmgren, H. (2000) *Neuropedagogik – om komplicerat lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Alleklef, B. & Lindvall, L. (2000). *Listiga räven – Läsinläring genom skönlitteratur*. Stockholm: En bok för alla.
- Alleklef, B. & Lindvall, L. (2003). *Listiga räven smyger vidare*. Stockholm: En bok för alla.
- Dahlgren, G., Gustafsson, K., Mellgren, E. & Olsson, L-E. (2006). *Barn upptäcker skriftspråket*. (3:e rev upplagan). Stockholm: Liber.
- Folkpartiet. (2005) *Dags för en Läsa-skriva-räkna-garanti*. Hämtat 18 augusti 2007, från <http://www.folkpartiet.se/upload/Dokument/rapporter/Marstrand05.pdf>
- Folkpartiet. (2006a). *Leve pluggskolan!* Hämtat 18 augusti 2007, från http://www.folkpartiet.se/upload/Dokument/rapporter/levepluggskolan_fp.pdf
- Folkpartiet. (2006b). *Litterär kanon Temoundersökning*. Hämtat 20 november 2007, från <http://www.folkpartiet.se/Pages/98654/Litter%C3%A4r%20kanon%20temo.pdf>
- Folkpartiet. (2007a) *Satsa på läsning i skolan – en svensk litteraturkanon*. Hämtat 20 november 2007, från http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____45847.aspx
- Folkpartiet. (2007b) *Ställning som officiellt språk – svenska språket*. Hämtat 20 november 2007, från http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____41971.aspx
- Kalmteg, L. (2006). Litteraturkanon föreslås i Sverige. *Svenska Dagbladet, 26 juli* Hämtat 20 november 2007, från http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_338774.svd#
- Lagercrantz, O. (1985) *Om konsten att läsa och skriva*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Liberg, C. (2006). *Hur barn lär sig läsa och skriva*. (2:a rev upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, I. & Herrlin, K. (2005). *God läsutveckling – Kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Nationalencyklopedin. (2006). *Den danska kulturkanon*. Artikel publicerad 27 januari 2006. Hämtat 13 december 2007, från http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/show_section.jsp?i_sect_id=RP10085
- Nationalencyklopedin. (2007a). *Kulturarv*. Hämtat 13 december 2007, från http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O220283
- Nationalencyklopedin. (2007b). *Kanon*. Hämtat 13 december 2007, från

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=220745

Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Pedagogisk Uppslagsbok. (1996a). *OECD*. Stockholm: Informationsförlaget.

Pedagogisk Uppslagsbok. (1996b). *Stavmetod*. Stockholm: Informationsförlaget.

Pedagogisk Uppslagsbok. (1996c). *Ljudningsmetoden*. Stockholm: Informationsförlaget.

Pedagogisk Uppslagsbok. (1996d). *LTG-metoden*. Stockholm: Informationsförlaget.

Skolverket. (2001). *Bedömning och betygssättning – kommentarer med frågor och svar*. Stockholm: Liber.

Skolverket. (2007a). *PIRLS 2006 – Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen*. (305). Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2007b). *PISA 2006 – 15-åringars förmåga att förstå, tolka och reflektera – naturvetenskap, matematik och läsförståelse. Resultaten i koncentrat*. (306). Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2007c). *Uppdra till statens skolverkangående mål i årskurs 3*. (U2007/7471/S). Hämtat 14 december 2007, från <http://www.skolverket.se>

Smith, F. (2000) *Läsning*. (2:a upplagan) Stockholm: Liber.

Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2003). *Föreställningar om lärande och tidsandan*. Artikel i Kobran, nallen och majjen. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. s. 71 – 89.

Utbildningsdepartementet, (2002). *Regler för målstyrning – Grundskolan*. (7:e upplagan) Stockholm: Svensk Facklitteratur.

Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Wermeling, E. (2007). Skapar freden i läskriget nya problem? *Skolvärlden*. (20), 12-15.

Wernström, S. (1990). *Ös böcker över barnen!*. Hedemora: Gidlunds.

Wåhlin, K. & Asplund Carlsson, M. (1994). *Barnens tre bibliotek*. Stockholm: Brutus Östlings Symposion.

Bilaga A: Missivbrev

Bilaga B: Enkät

Bilaga A

2007-11-27

Enkätundersökning examensarbete ht-07 Lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet.

Under vår utbildningstid till lärare vid Göteborgs Universitet har vi ofta hört i media hur illa ställt det är med läskunnigheten hos svenska elever. Regeringen arbetar idag med olika förslag till förändringar om hur skolan skall bli bättre just då det handlar om att förbättra elevernas läskunnighet. Underlaget för deras arbete är rapporten ”Pluggskolan” där olika motiv till förändringar och synpunkter förs fram på varför förhållandena ser ut som de gör. Vidare har vi på sista tiden fått en debatt om huruvida Sverige borde införa en litteraturkanon i skolan.

Inför vårt examensarbete ställde vi oss själva frågan om det verkligen är så illa ställt. I vissa internationella rapporter visar det sig nämligen att svenska elever ligger långt fram i just läskunnighet. I litteratur som vi kommit i kontakt med talas det ofta om att ”läskulturen” i skolan påverkar elevernas möjligheter till att bli en god läsare.

Syftet med vår examinationsuppgift blev därför att göra en undersökning vad lärarna anser vara en god läskultur och hur detta förhållande eventuellt påverkas av en framtida litteraturkanon och åtgärder enligt rapporten ”Pluggskolan”. Vi valde att göra undersökningen i två F – 6 skolor i Öckerö kommun där en av de utvalda är just Er skola.

Vi vore därför tacksamma om du som arbetar lärare kan ta dig tid och fylla i vår enkät och lämna den i mappen, märkt ”enkätsvar” som kommer att finnas i personalrummet. Senast onsdag den 5 december behöver vi ditt svar. Din anonymitet garanteras. Enskilda svar kommer inte att redovisas i vårt arbete.

Forskningsansvarig är Göteborgs Universitet, Sociologiska institutionen ansvarar för kursen LAU370 där examensarbetet ingår. Handledare för vår uppsats är Ulla Berglinth på Institutionen för pedagogik och didaktik. Vi studenter som behöver din hjälp är Ann-Kristin Persson (mobil 0706758506, e-post: ann-kristin.persson@tele2.se) och Owe Zackrisson (0708969604, e-post: owe.z@swipnet.se).

Hälsningar

Ann-Kristin Persson   *Owe Zackrisson*

Bilaga B

ENKÄTUNDERSÖKNING ANGÅENDE LÄSKULTUR

(OBS! **Dubbelsidigt**)

Vilken utbildning har du? _____

Vilken årskurs undervisar du i? _____

Hur lång erfarenhet har du som lärare? _____ år

Man

Kvinna

1. Hur viktigt anser du att nedanstående är för en god läskultur?

Poängsätt hur viktigt du anser nedanstående vara. Sätt ut siffror efter vad du anser viktigt.

(1. Spelar ingen roll. 2. Spelar mindre roll. 3. Har betydelse. 4. Har stor betydelse.

5. Nödvändigt)

En klassrumsmiljö fylld med böcker

Att man ofta läser för eleverna

Att man ofta läser med eleverna

Att man ofta låter eleverna läsa högt

Boksamtal

Litteraturanknutna uppgifter (drama, recensioner, redovisa osv.)

Skriva egna berättelser

Att man har tillgång till ett bibliotek på skolan

Samarbete och närhet till ett kommunalt bibliotek

Annat

Om annat, vad anser du är viktigt för en god läskultur? Vilka speciella kriterier?

---

2. Anser du att det spelar någon roll *vad* man läser för litteratur?

Ja Nej

Om ja, motivera vilken litteratur?

---

3. Vad tror du är viktigaste inspirationskällan för eleverna vad gäller val av litteratur?

Hemmet

Läraren

Kompisar

4. Om det skulle finnas en litteraturkanon för skolan, tror du att detta skulle underlätta och stimulera elevernas läsning? (Motivera kort ditt svar)

Ja Nej

---

5. Ser du att en litteraturkanon kan underlätta den dagliga verksamheten för dig som lärare? (Motivera kort ditt svar)

Ja Nej

---

6. Vem anser du skall bestämma hur en eventuell litteraturkanon skall se ut?

(kryssa ett eller flera alternativ)

Politiker

Svenska akademien

Lärare

Författare

Allmänheten

Universiteten

7. Har du några tankar på vilka författare som är mycket viktiga, kanske rent utav nödvändiga att ha med i en eventuell litteraturkanon?

---

8. Anser du att tiden du har till förfogande för elevernas läsning är otillräcklig?

Ja

Nej

9. Ser du mer lektionstid för eleverna som en fördel för en bättre läskultur?

Ja

Nej

10. Tror du att hög frånvaro är den bidragande orsaken till en dålig läskultur?

Ja

Nej

11. Ser du ökad mängd läsläsning som en fördel för en god läskultur?

Ja Nej

12. Tror du att mer auktoritet för lärarna skulle bidra till en god läskultur?

Ja Nej

13. Tror du att betyg från årskurs 1 är en fördel för en bättre läskultur?

Ja Nej

14. Tror du att betyg från årskurs 3 är en fördel för en bättre läskultur?

Ja Nej

15. Tror du att en ökning av tiden för ämnet Svenska skulle främja en god läskultur?

Ja Nej

16. Tror du att en uppdelning av ämnet Svenska i en språklig och en litterär del skulle främja en god läskultur?

Ja Nej

17. Anser du att den svenska skolan har för låg ambitionsnivå när det gäller kunskapsnivå, främst vad gäller svenskämnet?

Ja Nej

18. Anser du att man i skolan utnyttjar lektionstiden effektivt?

Ja Nej

Om nej, motivera.

VALFRITT!

Enligt en rapport hävdas att man enligt år 1919 års undervisningsplan läste mer svenska på 6 år än idag, under 9 år. Har du något att säga om detta, kanske en förklaring?

(Använd i så fall baksidan av missivet)

Tack för visat intresse /Anki och Owe